

YAKINDOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ile Bağılanma Stilleri,
Sıkıntıya Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Çağlar DURMAZ

Lefkoşa

Haziran 2022

İbrahim Çağlar DURMAZ

Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ile
Bağılanma Stilleri, Sıkıntıya Dayanma ve Öz Duyarlık
Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi 2022

YAKINDOğU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EğİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ile Bağlanma Stilleri, Sıkıntıya
Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Çağlar DURMAZ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ezgi ULU

Lefkoşa

Haziran 2022

Onay

İbrahim Çağlar Durmaz tarafından hazırlanan “Madde bağımlılığına bakışın değerlendirilmesi ile bağlanma stilleri, sıkıntıya dayanma ve öz duyarlılık arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı tez çalışması 16.06.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda gerekli nitelik ve kalite standartlarını sağladığı için Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Juri Üyeleri	Adı-Soyadı	İmza
Juri Başkanı:	Dr. Bingöl Harmanacı	
Juri Üyesi:	Prof. Dr. Aşkın Kiraz	
Danışman:	Yrd. Doç. Dr. Ezgi Ulu	
Anabilim Dalı Başkanı Onayı		

16/06/2022

Doç. Dr. Meryem Karaaziz

Anabilim Dalı Başkanı

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

16/06/2022

Prof. Dr. Kemal Hüsnü Can Başer

Enstitü Müdürü

Etik ilkelere uygunluk beyanı

Bu tez çalışması kapsamında sunduğum sonuç, doküman ve bilgilere akademik değer ve kurallar içerisinde ulaştığımı; hali hazırda sunulan bütün doküman, bilgi ve sonuçları bilim etiğine ve ahlak kurallarına uygun bir biçimde paylaştığımı; tez çalışmamda şahsıma ait olmayan bütün fikir, bildiri, belge ve sonuçlara etik kurallar içerisinde kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İbrahim Çağlar DURMAZ

19/12/2021

Bildirim

Aşağıda yazılmış olan tez çalışmasının tamamen kendi çalışmam olduğunu taahhüt ederim.

Tezimin dijital ve kağıt olan kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde aşağıda belirttiğim şartlarda saklanmasına onay vermekteyim.

Tez çalışmamın tamamı bütün kanallardan erişime açılabilir.

Tez çalışmam sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.

Tezimin ilk iki yıl süresince erişime açılmasına onay vermiyorum. Devam eden yıllarda uzatmak için talebim olmadığında erişime açılabilir.

Tarih: 28.04.2022.

İbrahim Çağlar DURMAZ

Teşekkür

Gerçekleştirdiğim bu tez çalışmasında bana her manada desteği bulunan saydı değer danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ezgi ULU'ya; hayatım boyunca yardımlarını esirgemeyen, kötü anlarımda hep arkamda olan ve bana güç veren değerli annem, babam ve ablama; son olarak da yanımda olan dostlarıma, arkadaşlarıma en derinden teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim Çağlar DURMAZ

Lefkoşa 2022

Özet

Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ve Bağlanma Stilleri, Sıkıntıya Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Durmaz, İbrahim Çağlar

Yüksek Lisans Klinik Psikoloji Anabilim Dalı

Haziran, 2022, (99) sayfa

Üniversite öğrencilerinin madde ve madde bağımlılığı hakkındaki toplumsal bakışlarını, kişisel bilgiler, ebeveyn tutumları, sıkıntıya dayanma ve öz duyarlık seviyesi ile madde bağımlılığına bakışları ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. İlişkilerin ölçülmesi için ilişkisel tarama metodu kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Yakın Doğu Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi öğrencilerinden ve Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencilerinden oluşan 303 katılımcı oluşturmaktadır. Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu, Ana Babaya Tutum Ölçeği, Sıkıntıya Dayanma Ölçeği, Öz Duyarlık Ölçeği ve Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği aracılığıyla internet ortamında toplanmıştır. Çalışmada katılımcıların cinsiyetleri ve yaşları ile madde bağımlılığına toplumsal bakışları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Öğrencilerin Öz Duyarlık Ölçeği puanlarının Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarını pozitif yönde anlamlı bir şekilde, Sıkıntıya Dayanma Ölçeği puanlarının Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış puanlarını negatif yönlü anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Ana Babaya Tutum Ölçeği anne formunun da Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarını anlamlı bir şekilde yordadığı görülürken, baba formunda bir ilişki bulunamamıştır. Yapılacak ileri araştırmalar için gelecek beklentisi ve romantik ilişki geçmişinin de çalışmaya dahil edilip genişletilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Madde bağımlılığı, Öz duyarlık, Sıkıntıya dayanma, Tutum,

Abstract

Evaluation of the View on Substance Addiction and Examination of the Relationship between Attachment Styles, Boredom Endurance and Self-Compassion

Durmaz, İbrahim Çağlar

MA/PhD, Department of Clinical Psychology

2022, June, (99), page

It was conducted to examine the relationship between university students' social perspectives on substance and substance addiction, personal information, parental attitudes, distress tolerance and self-sensitivity level, and their views on substance addiction. Relational screening method was used to measure the relationships. The sample of the study consists of 303 participants consisting of Near East University Faculty of Science and Letters students and Social Sciences Institute students. The data were collected on the internet through the demographic information form prepared by the researcher, the Parent Attitude Scale, the Resilience Scale for Distress, the Self-Compassion Scale, and the Social View Scale for the Item. In the study, no relationship was found between the gender and age of the participants and their social perspectives on substance abuse. It was found that the Self-Compassion Scale scores of the students predicted the Social Perspective Scale towards the Item scores in a positive way and the Stress Endurance Scale scores negatively predicted the Social Perspective towards the Item scores. While it was seen that the mother form of the Parent Attitude Scale significantly predicted the scores of the Societal Perspective Scale towards the Item, no relationship was found in the father form. The obtained data were discussed by comparing them with similar literature. The shortcomings of the research and suggestions for future studies were made. The results of the research give information about the students' views and perceptions about the substance, and also provide information about the variables that affect it.

Keywords: Attachment, , Attitude, Endure hardship, Self compassion, Substance Abuse

İçindekiler

Onay.....	3
Etik İlkeler Uygunluk Beyanı.....	4
Bildirim.....	5
Teşekkür.....	6
Özet.....	7
Abstract.....	9
İçindekiler.....	11
Tablolar/Şekiller Listesi.....	14
Kısaltmalar.....	15

BÖLÜM I

Giriş.....	16
Problem Durumu.....	18
Araştırmanın amacı.....	19
Alt Amaçlar.....	19
Araştırmanın Önemi.....	20
Sınırlılıklar	20
Tanımlar.....	20

BÖLÜM II

Kavramsal Temeller ve İlgili Araştırmalar.....	21
Bağımlılık.....	21
Madde ve Madde Bağımlılığı.....	21
Psikodinamik Kuram.....	22
Davranışsal Kuram.....	22
Maddeye Yönelik Tutum.....	23
Bağlanma.....	26
Bağlanma Kuramları.....	27
Psikanalitik Kuram.....	28
Bağlanma Stillerinde İçsel Çalışan Modeller.....	29
Çocukluk Dönemi Bağlanma Kuramı.....	29
Yetişkin Bağlanma Kuramı.....	30
Öz Duyarlık.....	32
Öz Duyarlık Bileşenleri.....	33
Psikanalitik Kuram.....	35

Bilişsel Davranışçı Kuram.....	36
Danışma Kuramı.....	36
Sıkıntı Karşısında Dayanıklılık.....	37
Sıkıntıya Dayanma Kavramı ile Yakın Olan Kavramlar.....	40
İlgili Araştırmalar.....	41
Kişisel Bilgiler ile Madde Bağımlılığı Bakışı İlişkisi Araştırmaları.....	41
Bağlanma Stilleri ile Madde Bağımlılığı Bakışı İlişkisi Araştırmaları.....	44
Sıkıntıya Dayanma Seviyesi Madde Bağımlılığı Bakışı İlişkisi Araştırmaları....	45
Öz Duyarlık Seviyesi Madde Bağımlılığı Bakışı İlişkisi Araştırmaları.....	46

BÖLÜM III

Yöntem.....	48
Araştırmanın Modeli.....	48
Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	48
Verilerin Toplanması.....	50
Veri Toplama Araçları.....	50
Kişisel Bilgi Formu.....	50
Öz Duyarlık Ölçeği.....	51
Sıkıntıya Dayanma Ölçeği.....	51
Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği.....	52
Ana Babaya Bağlanma Ölçeği.....	53
Verilerin toplanması ve yorumlanması.....	53
Araştırma Planı.....	55

BÖLÜM IV

Bulgular.....	56
---------------	----

BÖLÜM V

TARTIŞMA.....	67
---------------	----

BÖLÜM VI

Sonuçlar.....	71
Öneriler.....	72
Araştırma sonuçlarına yönelik öneriler.....	72
Araştırmacılar için öneriler.....	73
Kaynakça.....	75
EKLER.....	84
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu.....	84

Ek 2. Öz Duyarlık Ölçeği.....	85
Ek 3. Öz Duyarlık Ölçeği İzni.....	86
Ek 4. Sıkıntıya Dayanma Ölçeği.....	87
Ek 5. Sıkıntıya Dayanma Ölçeği İzni.....	88
Ek 6. Ana Babaya Bağlanma Ölçeği Anne Formu.....	89
Ek 7. Ana Babaya Bağlanma Ölçeği Baba Formu.....	90
Ek 8. Ana Babaya Bağlanma Ölçeği İzni.....	91
Ek 9. Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği.....	92
Ek 10. Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği İzni.....	93
Ek 11. Katılımcı Bilgilendirme Formu.....	94
Ek 12. Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	95
Ek 13. Etik Kurul Onay Yazısı.....	97
Ek 14. Öz geçmiş	98
Ek 15. Benzerlik Raporu.....	99

Tablolar / şekiller listesi

Tablo 1.	Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı.....	48
Tablo 2.	Öğrencilerin ölçek puanlarının normal dağılıma uyma durumu.....	53
Tablo 3.	Öğrencilerin cinsiyetine göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarının karşılaştırılması....	56
Tablo 4.	Öğrencilerin yaş grubuna göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	57
Tablo 5.	Öğrencilerin uyruğuna göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	58
Tablo 6.	Öğrencilerin eğitim durumuna göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	59
Tablo 7.	Öğrencilerin aylık gelirine göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarının karşılaştırılma.....	60
Tablo 8.	Öğrencilerin Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanları ile Öz duyarlılık Ölçeği, Sıkıntıya Dayanma Ölçeği ve Ana Baba Bağlanma Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar.....	62
Şekil 1.	Öğrencilerin Öz Duyarlık Ölçeği puanlarının Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarını yordama durumu.....	64
Şekil 2.	Öğrencilerin Sıkıntıya Dayanma Ölçeği puanlarının Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarını yordama durumu.....	65
Şekil 3.	Öğrencilerin Ana Baba Bağlanma Ölçeği puanlarının Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanlarını yordama durumu.....	65

Kısaltmalar

ABBÖA: Ana Babaya Bağlanma Ölçeği- Anne

ABBÖB: Ana Babaya Bağlanma Ölçeği- Baba

AKA: Aşırı Koruma-Anne

AKB: Aşırı Koruma-Baba

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MBTBÖ: Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği

PBO: Paylaşımların Bilincinde Olma

TC: Türkiye Cumhuriyeti

BÖLÜM I

GİRİŞ

İlk çocukluk çağında, çocuk ebeveyn ilişkilerinin bireyin gelişimini, diğer insanlarla ilişkilerini ve ruhsal uyumunu etkilediğine dair dünya üzerinde kabul görmüş genel bir bilgi vardır. Bu bilgi doğrultusunda kabul görmekte olan önemli araştırmaları Bowlby'nin çocukluğun temel bakımını üstlenmekte olan bireyin, çocuk ile bakım veren kişi arasındaki kurulmuş olan sosyal bağın çocukların normal gelişim süreçleri için önem arz etmektedir. (Keskin & Çam, 2007). Bağlanma, kişinin kendi hayatında önemli bir yere sahip bireyle arasındaki güçlü bağa denilmektedir. Bebeklik döneminde kurulan bağlanma ilişkisi kişinin gelecekteki tüm yaşamına etki edecek bir kavramdır. İnsan ilişkilerinde, düşünce ve fikirlerinde hayat boyu etkisi olacak bir yapıdır (Fraley & Shaver, 2000; Nacar & Gökkaya, 2019).

Yaşamın içinde önemli bir yeri olan diğer kavram sıkıntı kavramıdır. Sıkıntı, duygu durumlarında içerisinde bulunduğu acı çekme halidir. Sıkıntı olumsuz durumlarla ilişkilendirilen ve karşılaşılmaması halinde engellenemeyen, durdurulamayan bir durum olarak açıklanmaktadır (Aydın, 2015). Sıkıntıya dayanma, negatif ruhsal durumları yaşama ve bunlara dayanma kapasitesi olarak adlandırılır (Akkuş Çutuk, 2019). Bireylerin istenmeyen duygu durumlarla karşılaştığında dayanma, değerlendirme, yön değiştirme ve duyguları tertip etme gibi istenmeyen duygu durumları engelleme veya azaltmaya yönelik duygusal becerileri olarak tanımlanmaktadır (Bahadır ve diğ., 2019). Huzursuzluk veren stresli yaşam olayları karşısında dayanma, adapte olma ve bunların üstesinden gelme davranışlarıdır (Öztürk & Uluşahin, 2018). Bireyler sıkıntı yaşadıklarında farklı yöntemlerle sıkıntılarını gidermeye çalışmaktadırlar. Ancak her birey sıkıntılara aynı oranda dayanamaz bu sebepten dolayı her bireyin sıkıntıya dayanma seviyesi birbirinden farklı olmaktadır (Pamuk & Gökçe, 2020). Sıkıntıya dayanma seviyeleri yüksek olan bireyler düşük olan bireylere kıyasla daha çözüm odaklı, mücadelecidir ve olumlu tutumlar sergilemektedir. Sıkıntıya dayanma seviyesi düşük olan bireyler daha kaygılı ve olumsuz duygu durumların etkisindedirler (Gizir, 2007). Sıkıntıya dayanma seviyesine benlik özellikleri, kişisel ve fiziksel beceriler, aile, dış çevre, romantik ilişkiler ve eğitim seviyesi gibi etmenler etki etmektedirler (Kararımak, 2007).

İnsanlar yaşamlarında başarısızlıklarını olumlu olarak anlamlandırabilirlerse davranışları ve getirileri hakkında bağlantı kurabilirler. Bireyin özünü anlama çalışması için öz anlayış kavramı bir seçenek olarak meydana çıkmaktadır (Neff & Mcgehee, 2010). Araştırmada konu olan diğer kavram olan öz duyarlık yapısı incelenmeden önce duyarlık konusu hakkında bilgi sahibi olmakta yarar vardır. Duyarlık kelime anlamı itibariyle bir kinin yaşadığı acıyı bölüşmektedir. Acı çeken bireyin acılarını sona erdirmeye isteği duyma, o bireye karşı sevgi ve sevecenlik duygularının oluşması olarak da açıklanabilmektedir (Germer, 2020). Öz duyarlık kavramının Budist temelli psikolojiden geçen bir kavram olarak olduğu düşünülmektedir. Genel olarak bireyin kendisine karşı duyarlı olması şeklinde anlamlandırılmıştır (Neff, 2003). Detaylandırarak olursak bireyin yaşamda başına gelen engelleri, güçlükleri ve oluşan zaaflarını insan hayatının bir uzvu olarak görüp kendisine şefkatli ve yapıcı tutumlarla yaklaşmasıdır. Yaşadığı bu engeller ve güçlükler karşısında kendisini sert bir şekilde suçlayıp yargılamak yerine başına gelen bu olayın tüm insanların tecrübe edebileceği bir olay olduğu yönünde kendisine telkinlerde bulunup bu düşünceyi kabul etmesidir (Bostan ve diğ., 2021). Öz duyarlık üç temel yapının birleşiminden oluşmaktadır. Bu yapılar; öz sevecenlik, paylaşımların farkında olma ve farkındalıktır. Öz sevecenlik, bireyin ön yargılardan arınmış bir şekilde kendini anlama hareketidir. Yaptığı hatalar karşısında yargılamadan anlayışla karşılama eylemleridir. Paylaşımların bilincinde olma iyi veya kötü bütün yaşam deneyimlerinin dünyadaki tüm insanlar tarafında tecrübe ettiğinin farkında olmaktır. Başarısızlıkların ve huzursuzlukların bütün insanların hayatının bir parçası olduğu görmektir. Farkındalık, bilinçlilik olarak da bilinir. Birey, zorluk çeken kişinin sadece kendisi olduğunu algılamayıp, toplumun bir ferdi olduğunun bilincinde olmasıdır (Neff, 2003a).

Madde bağımlılığı bireyin, kendisine zarar verdiğini bilmesine rağmen kullandığı maddeyi bırakamaması, zaman geçtikçe dozajı artırarak kullanması, kullanımı durduğunda yoksunluk belirtilerinin oluşması ve zararları hakkında bilgisi olmasına rağmen kullanımı sürdürmesi durumudur (Ögel, 2001). Maddeye yönelik bakış ise, bireyin maddeye yönelik oluşturduğu duyguları, fikirleri, eylemleri ve tutumlarıdır (Sağar, 2018). Bu konu incelenirken tutum kavramı hakkında bilgi sahibi olmak elzemdir. Bireylerin bir konu hakkındaki olumlu ve olumsuz hissettikleri tutum olarak adlandırılır (Erkan, 2004). Kişilerin davranışlarını açık bir şekilde etkileyen içsel bir motivasyon görevi görmektedirler. Tutumlar birçok yolla meydan

gelebilir. Bir olaya bağlı da oluşabildiği gibi fazlaca deneyim sonucu da geliştirilebilir (Sağar, 2018).

Yapılan ilgili çalışmalar incelendiğinde birçok farklı bilgi görülmüştür. Maddeye yönelik bakışın cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi değişkenlerle arasında ilişki olduğuna ve olmadığına dair sonuçlar görülmüş ayrıca bağlanma stilleri, sıkıntıya dayanma ve öz duyarlık seviyesinin madde ve madde bağımlılığı ile ilişkisine dair araştırmalar incelenmiştir (Leone, 2005; Çırakoğlu & Işın, 2005; Aksoy, 2006, Tekten, 2010; Howell et al. 2010; Aydoğdu & Olcay Çam, 2013; Toksoy & Oktan, 2019). Daha çok madde bağımlılığın etkileri üzerinden giden bu araştırmaların aksine bu çalışmada genel tutumun bağımlı ile bağımlı olmayan bireylerde nasıl olduğu ve ebeveyn tutumları, kaygıya dayanma seviyeleri ve öz duyarlık seviyelerinin bireylerin tutumlarını nasıl etkilediği bulunmaya çalışılmış, değişkenler arası ilişkiler irdelenmiştir.

Problemin Durumu

Günümüzde gelişen teknolojik imkanlar ve hayat koşulları dünya üzerinde bir çok insanın istediği şeyleri hemen elde etmesini sağlamaktadır. Kolay erişim imkanı olunca insanların merak duyguları da hemen giderilmeye sorularına hemen cevap bulabilmeye başlanmıştır. Doğrulukları kesin olmamakla birlikte bilgiye istedikleri zamanda ulaşmakta ve fikir sahibi olmaktadır. Günümüz madde bağımlılığı konusu televizyon ve internet ortamında birçok bilgi ve tehlikeyi içeren bir konudur. Bireyler gerek kamu spotu reklamları ile gerekse çeşitli kaynaklardan, insanlardan ama doğru ama yanlış bilgiler edinebilmekte ve zararlı madde satışı konusunda bilgiler edinebilmektedir. Fikir, görüş ve tutumlarının oluşmasına etki eden bu süreç sadece teknoloji çağından değil birçok süreçten etkilenmektedir. Kişinin yetiştiği çevre, aile yapısı, eğitim seviyesi gibi birçok yapının etkisi olduğu görülmektedir. Maddeye yönelik tutumu daha önce incelemiş benzer ve ilgili çalışmalar incelendiğinde farklı birçok bilgi olduğu görülmüştür.

İlgili çalışmalar incelendiğinde birçok farklı bilgi görülmüştür. Anahtar kavramlar üzerinden aktaracak olursak; kimi araştırmalar bireylerin madde bağımlılığına olan bakışlarının cinsiyetleri ve yaşları ile arasında bir ilişki olduğunu savunurken (Leone, 2005; Aksoy, 2006; Tansel, 2006; Tekten, 2010) kimi araştırmalar bu durumun aksini savunmaktadır (Salar, 2014; Tansel, 2017).

Bağlanma stilleri ve bağımlılık ilişkisi incelendiğinde; bağlanma stilleri ve maddeye yönelik tutum arasındaki ilişki üzerine olan araştırmalar daha çok bağımlı olan bireyler üzerinden ve madde kullanım oranları dahil edilerek yürütülmüştür (Şahin 1999; Caspers, 2005; Akfert ve ark., 2009; Ebibi Çakır, 2018). Genel olarak bireylerin ve madde bağımlılığına yönelik bakışlarının yansıtıldığı araştırmaları bulmakta güçlük çekilmektedir.

İlgili araştırmalarda öz duyarlılık seviyesi ile madde bağımlılığına bakış ilişkisi incelendiğinde madde kullanan bireylerin dahil olduğu ve öz duyarlılık seviyesinin madde kullanımına etkisini araştıran çalışmalara rastlanılmıştır (Rendon, 2006; Bolat, 2013; Toksoy & Oktan, 2019). Nadiren direkt olarak madde bağımlılığına bakışa etkisinin çalışıldığı görülmüştür (Demir, 2022).

Sıkıntıya dayanma seviyesi ve madde bağımlılığına toplumsal bakışı inceleyen çalışmaların çoğunlukla kaygı durumlarını ve stres faktörlerini içerisine kattığı ve sıkıntıya dayanma seviyesinin alkol kullanımına olan etkilerini araştırdığı görülmüştür (Derelioğlu, 1998; Grundenberg, 1999; Baştürk, 2018). Az da olsa madde bağımlılığına bakışa etkinin araştırıldığı çalışmalar bulunmaktadır fakat bu çalışmalara özellikle bağımlı olan bireyler dahil edilmiştir (Buckner, ve diğ., 2007; Howell ve diğ., 2010).

Üstte yazan bilgiler dahilinde yapılan birçok araştırma bağımlı olduktan sonra bireyin hayatında meydana gelen değişimlere odaklanmaktadır. İlgili araştırmalarda madde ve bağımlılığına genel bakışı inceleyen çalışmalar yeterli sayıda olmadığı görülmüş ve bağımlı olan olmayan ayrımı yapılmayan çalışmalara da yeterince ulaşılamamıştır. Bu sebepten dolayı araştırmanın problem cümlesi bireylerin maddeye yönelik toplumsal bakışları ile bağlanma stilleri, sıkıntıya dayanma ve öz duyarlılık seviyeleri arasında ilişki var mıdır şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı katılımcıların bağımlılık durumları dışarıda bırakılacak şekilde madde bağımlılığına toplumsal bakışlarının, ebeveyn bağlanma stilleri, sıkıntıya dayanma ve öz duyarlılık seviyeleri ile olan ilişkisini incelemektir. Alt amaçlar aşağıdaki gibidir:

- Üniversite öğrencilerinin maddeye yönelik toplumsal bakışları ile cinsiyetleri, yaşları, uyrukları, eğitim durumları ve aylık maddi gelirleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

- Üniversite öğrencilerinin maddeye yönelik toplumsal bakışları ile ebeveyn bağlanma stilleri, sıkıntıya dayanma ve öz duyarlık arasında ilişki var mıdır?
- Öz Duyarlık, Sıkıntıya Dayanma ve Ana Babaya Bağlanma Ölçekleri Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeğini yordamakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Alanyazında madde bağımlılığına toplumsal bakışı ve yordayıcılarını inceleyen araştırmalara çok az rastlanılmıştır (Aydoğdu & Olcay Çam, 2013) (Gürsoy ve diğ., 2005). Elde edilen bulguların madde bağımlılığı yordayıcıları hakkında bilgi vermesi ve ileride yapılacak araştırmalara yol göstermesi düşünülmektedir. Değişkenlerin maddeye yönelik tutuma etkisi keşfedilmeye çalışılmıştır. Bağlanma, sıkıntıya dayanma ve öz duyarlık kavramlarının bu çalışmada bir arada kullanılmasının nedeni, bireyselleşmeye devam eden dünyadaki bireylerin madde hakkındaki bakışlarını ölçmek ve konu hakkında yapılan nadir araştırmaların üzerine bir katkı sunmaktır (Koçhan & İlhan, 2015) (Baştürk ve diğ., 2018).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Yakın Doğu Üniversitesi'nde 2021-2022 eğitim öğretim dönemi kapsamında Fen ve Edebiyat Fakültesinde ve Sosyal Bilimler Enstitüsünde öğrenim gören 303 öğrenci ile sınırlıdır.

Öğrencilerin çalışmaya dahil edilen kişisel bilgileri cinsiyetleri, yaşları, uyrukları, eğitim durumları ve maddi gelirleri ile sınırlıdır.

Araştırma kavramlarının tanımları

Bağlanma: Çocuğun, birincil bakım verenleri ile temelli bir duygusal ilişki oluşturmaya yönelik, biyolojik yapıyı dürtüye bağlanma denilmektedir (Cohen, 2019).

Madde Bağımlılığı: Bireyin zararlı olduğunu bildiği halde maddeye yönelik durdurulamayan fizyolojik ve psikolojik isteği ve bırakamama durumuna madde bağımlılığı denilmektedir (Bahar, 2018).

Öz Duyarlık: Bireyin üzüntü veren ve azap çektiren hislerine kapalı olmaması, kendisine ihtimam göstermesi ve olumlu davranışlar sergilemesi, mağlubiyetlerine ve güçsüzlüklerine karşı şefkatli olması ve yaşadığı her deneyimin hayatın bir uzantısı olduğunu kabul etmesidir (Neff, 2003a).

Sıkıntıya Dayanma: Bireyin istenmeyen ruhsal ve fiziksel olaylara veya bu olaylar sebebiyle oluşan istenmeyen duygulanıma dayanma kapasitesidir (Brown, ve diğ., 2005).

Tutum: Kişiyi belli insanlar, objeler ve olaylar karşısında belli eylemler sergilemeye iten yatkınlıklara denilmektedir (Demirel, 1993).

BÖLÜM II

Kavramsal/Kuramsal Temeller- İlgili Araştırmalar

Bağımlılık

Bağımlılık, kapsamı bakımından oldukça geniş bir kavramdır. Tanım olarak, objeye, bireye veya canlıya duyulan kontrol edilemeyen istek ya da bir iradenin kontrolüne girme halidir. Psikolojik ve fiziksel sağlıklarına veya sosyal hayatlarına kayıplar verdirmesine rağmen, sabit takıntılı durumu tekrar etmeye yönelik kontrol edilemeyen ve süregiden bir arzu duymaları halidir (Uzbay, 2009).

Diğer bir tanımla, bağımlılık yapan maddelerin, bariz bir etkiyi hissetmek amacıyla kullanımı sırasında oluşan psikolojik, fiziksel ve çevresel problemlere rağmen, madde kullanımının sürdürülmesi ve madde kullanım arzusunun kontrol edilememesi durumuna bağımlılık denilmektedir (Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesinin Uygulanması İçin Eylem Planı, 2010-2012:5; Özcan ve diğ., 2013).

Genel bir tanımla bağımlılık, gereken ölçünün üzerinde ve zarara sebebiyet verme derecesinde, bir objeye veya etkinliğe duyulan takıntı ve istektir. Bağımlılık kelimesi, eroin veya alkol gibi maddeleri akıllara getirirse de, kumar bağımlılığı, seks bağımlılığı gibi insan davranışlarını da ifade eder (Cohen, 2019).

Madde ve Madde Bağımlılığı. Madde, insanların fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz etkileyen, günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirmeyi engelleyen, sarhoşluk yaratan, alkol, tütün, eroin ve haşhaş gibi uyuşturuculardır (Başkurt, 2003). Bağımlılık yapan maddelerin farklı metodlarla vücuda alınmasına madde kullanımı denilmektedir. Madde kullanımı dünya çapında bir olgudur. Çeşitleri, nitelikleri ülkeler arası farklılaşmakta olup, dünya üzerindeki bir çok ülkeyi etkilemektedir. Özellikle sağlık problemleri, suç ve şiddet oranlarının artmasında payı bulunmaktadır. Madde bağımlılığı, bireyin maddeyi bırakmak için çabalamasına rağmen bırakamaması, kullanmayı durdurduğu zaman yoksunluk belirtilerinin oluşması ve zararlı olduğunu bildiği halde dozunu artırarak kullanmaya devam etmesi olarak tanımlanmaktadır (Ögel, 2001).

İnsanlarda bağımlılık iki tipte görülmektedir. Bunlar; fiziksel bağımlılık ve ruhsal bağımlılıktır. Fiziksel bağımlılık, maddeye yönelik alışkanlık oluşmasına bağlı

olarak maddeye yönelik fizyolojik bir arzudur. Nöronların bir devam halinde maddeye maruz kalması sonucu meydana gelen nöroadaptasyon durumudur. Madde kullanımı durdurulduğunda yoksunluk sendromu meydana gelir. Fiziksel bağımlılığın seviyesi, madde kullanımı durdurulduğunda oluşan yoksunluk sendromunun şiddeti ile ölçülür. Maddeye maruz kalınan süre, kullanılan doz ve kullanım sıklığı fiziksel bağımlılıkta etkilidir. Süre, doz ve sıklık arttıkça aynı oranda fiziksel bağımlılık seviyesi de artar ve yoksunluk belirtileri daha şiddetli oluşur. İnsanlar fiziksel bağımlılık seviyesine paralel olarak maddeye yönelik tolerans da oluşturabilmektedir (Kukula, 2021). Ruhsal bağımlılık, bireyin ruhsal durumu veya benlik biçiminden dolayı, doyum sağlama maksadı ile maddeye arzu ve istek duymasıdır. Madde kullanan bütün bireylerde ruhsal bağımlılık ana öğedir. Bireyin madde kullanımını durduramayacağına inanması halidir ve madde kullanımı kesilmezse bireyde kontrol edilmesi güç bir istek ortaya çıkar. Kişilerde meydana gelen bu istek iradesinin kontrolüne etki eder (Yeşilay, 2018; Koç ve diğ., 2018). Madde bağımlılığının temellerinin anlaşılabilmesi için çeşitli kuramlar oluşturulmuştur. Bu kuramlar ilerleyen sayfalarda aktarılmıştır.

Psikodinamik Kuram. Psikodinamik kurama göre madde bağımlılığı oral gerileme veya eşcinsel arzulara karşı bir direncin belirtisidir. Aktüel olan psikodinamik izahlara göre madde bağımlılığı ile çökkün duygu durum arasında bir ilişki bulunmaktadır ve madde bağımlılığı ego işlevlerinde meydana gelen bir aksamanın sonucudur. Bu izaha göre madde bağımlılığı psikolojik gelişimin oral evresinde bir gerileme olmasından ziyade, bir uyum ve önlem davranışıdır (Tosun, 2008). Bu kurama göre sert ve otoriter üst benlikleri olan bireyler alkolü (maddeyi) yaşadıkları bilinçdışı tansiyonu düşürmek için kullanır. Freud'a göre bireyler oral dönemde yaşadıkları gerilemeyi ağız yoluyla madde alarak gidermeye, doyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Psikodinamik kurama göre bağımlıların kişilik özellikleri incelendiğinde; bu kişilerin utangaç, bağımlı, çekingen, dış müdahalelere açık kişiler olduğu görülmüştür (Özpoyraz ve diğ., 1998).

Davranışsal Kuram. Madde bağımlılığı bu kurama göre öğrenilmiş bir davranıştır. Odak noktası madde isteme eyleminin altında yatan sebeplerdir. Madde kullanımı ile birlikte birey rahatladığını, endişe ve kaygılarının azaldığını hissetmekte bu durumda pekiştirici isteğin oluşmasını sağlamaktadır. Pekiştirme davranışın sürmesine etki etmektedir. Birey olumlu pekiştireçler sebebiyle birey olumsuz bir durum yaşadığında, kaygı seviyesi arttığında veya bir keyif duygusu

yaşamak istediğinde madde kullanımına yönelebilmektedir. Bireyler maddeyi kullandıkça etkisini hissetmek için miktarı arttırmaktadırlar. Son olarak bireyin ailesi büyüklerinin, rol model kişilerin madde bağımlılıkları, bireyin madde bağımlılığını etkilemektedir (Tosun, 2008).

Maddeye Yönelik Tutum. Bireyler madde kullanımı sonucunda doyuma ulaşmış hissedebilir ve haz duyabilirler. Madde kullanımının sürekli olması alışkanlık olarak tanımlanmaktadır. Bu alışkanlıklar bireyin günlük işlerini aksatıyor, davranışlarını bozuyor, sosyal hayatının önüne geçiyor ve bırakılması durumunda fizyolojik ve psikolojik sıkıntı veriyorsa madde bağımlılığına dönüşmüştür (Köknel, 1998; Süngü, 2014). Tutum, bireyin psikolojik bir nesneye yönelik duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını sistemli bir şekilde meydana getiren eğilimdir. Pozitiften negatife giden, devamlılık halinde olan, bir obje, birey veya olay hakkında kişisel değerlendirmeye tutum denilmektedir. Tutum, o birey veya nesneyle karşılaşılması halinde kişiyi belirli bir davranışa eğilimli kılar (Plotnik, 2009; Yılmaz & Kesici, 2014). Tutumlar eylemlerin hazırlayıcısıdır. Doğrudan gözlemlenebilen eylemlerden olmayan tutumlar sadece söylenen sözlerden ve sergilenen eylemlerden yapılan çıkarsamalarla anlaşılabilir (Aksoy, 2006).

Tutumlar eylemlerin arkasında duran, davranışlara yön veren mekanizmalardır. Davranışların yürütülmesi ve sonuçlanması çizgisinde önemli rol oynamaktadır. Davranışlar da tutumların şekillenmesinde önemli rol oynamaktadırlar fakat davranışın meydana gelmesinden önce aktif konumda olan tutumdur. Her bir konu hakkındaki tutumun bir yörüngesi, doğrultusu vardır. Bu yörüngeler olumlu ve olumsuz eğilim içermektedirler. Tutum olumlu doğrultuda ise objeye, duruma ya da bireye yönelik olumlu duygular canlanırken, tutum olumsuz doğrultuda ise fikirler, duygular olumsuz şekilde canlanırlar. Bireyin tutumlarının bilinmesi davranışları hakkında önceden bilgi sağlamaktadır. Verebileceği potansiyel tepkilerin tahmin edilmesine yardımcı olmaktadır. Bu sayede planlanmış istenilen tutumların oluşturulması için uygun şartlar oluşturulabilmektedir. Ayrıca bireyin tutumlarının değiştirilmesi onun davranışlarının da kontrol edilebilirliğini artırmaktadır. Tutumların uyumsal, ego savunmacı, değer ifade edici ve bilgilendirme işlevleri olmak üzere dört farklı işlevi vardır (Zelan, 2019).

Tutumların oluşmasında üç ana öge bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla duygusal öge, zihinsel öge ve davranışsal ögedir. Duygusal öge, algı ve deneyimlerin kategorizasyonunun yanı sıra bu kategorizasyonun pozitif veya negatif olaylar ya da

amaçlarla ilişkilendirilmesi hareketlerini içerir. Diğer iki ögeden ayrı düşünülemez. Bireyin tecrübeleri, bilgi repertuarı duygusal ögenin gelişmesinde etkilidir. Duygusal öge bireyin değerler sistemi ile de etkileşim halindedir. Birey bir kişi veya obje ile etkileşime girerken içinde barındırdığı veya dahil olduğu değerler yapısı bireyin etkileşiminin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Duygusal öge ile davranışsal öge arasında da bir etkileşim bulunmaktadır fakat davranışsal öge genellikle duygusal ögenin sonucu şeklinde görünmektedir. Başka bir söyleyişle sergilenen eylem duygusal ögenin şekil bulmuş hali olarak yansımaktadır. Aile ortamında tutumların oluşmasında duygusal öge etkin rol oynamaktadır. İkinci öge olan zihinsel öge tutumun öznesini oluşturan bireye, objeye veya duruma yönelik sahip olunan bütün bilgi, inanç, fikir ve tecrübeleri kapsar. Zihinsel kavramsallaştırma, sistemleştirme ile ilgili bir yapıdır. Zihinsel ögenin bilgi kaynağı bireyin çevresindeki unsurlarla girdiği etkileşim sonucu elde ettiği tecrübelerin sonucudur. Bireyin ilk önce dış çevrede uyarıcı bir unsur olduğunu direk veya araçlı olarak tecrübe etmesi gerekmektedir. Tecrübe edilemeyen unsura karşı tutum oluşturulması mümkün değildir. Zihinsel öge kapsamında ki tutum hakkındaki bilgiler gerçeklikle aynı orantıda kalıcılığını korumaktadır. Bireyin zihnindeki herhangi bir bilgidaki değişiklik tutumlarındaki değişime neden olabilmektedir (İnceoğlu, 2011).

Üçüncü öge olan davranışsal öge, bireyin belli bir obje veya kişiye karşı tutumlarının davranışsal yansımasıdır. Davranış eğilimleri konuşmalar veya sergilenen eylemlerden izlenebilir. Davranış eğilimleri bireyin huylarından, zihinsel modellemelerinden, yargılarından ve ilişkili olmayan tutumlardan etkilenmektedir. Bu durumdan dolayı davranışsal öge de iki tip davranış ayırımı yapılmaktadır. Bunlardan ilki duygusal davranış, ikincisi normatif davranıştır. Duygusal davranış tutum konusunun beğenilen veya beğenilmeyen bir durumla birleştirilmesi sonucu meydana gelir. Temelinde olumlu ve olumsuz duygular yatmaktadır. Normatif davranış, uygun davranışın ne olduğu konusundaki kanılara dayanır. Mantiğa uygun fikirler, akılcı tahminlerden oluşur. Duygusal ve kuralsal davranışları birbirinden ayırmak imkanı değildir. Birçok zaman birbiri ile içli dışlı olmakla beraber birbirlerini etkilemişlerdir. Akılcı düşünceler ne kadar egemen olursa olsun duygusal davranışları hepten dışarı çıkarmak mümkün olmamaktadır. Tutumların oluşmasında etkili olan duygusal, davranışsal ve zihinsel ögeler her zaman birbirleri ile aynı oranda etki göstermezler. Bir tutumun meydana gelebilmesi için bir veya birkaç öge diğerinden daha baskın bir rol oynayabilir (İnceoğlu, 2011).

Maddeye yönelik tutum, insanların bağımlılık yapan maddelere ve kullanan bağımlılara yönelik yaptıkları eylemler, düşünceler ve davranışlardır. Tutumları oluşturan ilk faktör kişinin duygusudur. İkinci faktör temeli duygudan olan düşünceleridir. Ardından duygu ve düşünce temelli meydana gelen farkındalık kişinin olumlu veya olumsuz tutumlarını meydana getirir. Bağımlılık hakkında farkındalık seviyesi yüksek bireylerin olumlu tutum oluşturmaları, farkındalık seviyesi düşük bireylerin olumsuz tutum oluşturmaları olasıdır. Olumsuz tutum oluşturan insanların farkındalık düzeyi olgunlaşmamış olduğu için zararlı madde ile karşılaştığında reddetmeleri zordur, kullanım halinde olası zarar ve sonuçları bilmemesi, hayatının nasıl bir aksiyon alacağını kestirememesi muhtemeldir. Bağımlı oldukları zaman tedaviye dahil olmaları ve devamlılığı sağlamaları güçtür (Potas ve diğ., 2015).

Maddeye yönelik tutumu etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Dayanıksız, zayıf kişilik örüntüsüne sahip bireyler maddeyi kurtarıcı olarak görmektedirler. Bu durum onların maddeye olan tutumunu etkilemektedir. Duygusal denge sağlayamama ve hayattan doyum alamama da maddeye yönelik tutumu etkilemektedir. Maddeye yönelik tutumu etkileyen en önemli faktör ailedir. Çocuğa karşı annenin baskın, egemen, babanın ise soğuk ve ilgisiz olduğu ailelerde çocuklar madde kullanmaya yatkındırlar. (Doğan, 2012).

Damgalama kelime anlamı olarak iz, yara demektir. Damga, birey veya bir küme için utanılacak, topluma aykırı olan bir durumun varlığına işaret eder(Aker, Dünder, Pekşen, 2007). Damgalama; insanları yaftalama, toplumdan ayırma ve insanların sosyal durumlarını kötüye sürüklemeye olarak tanımlanmaktadır(Link & Phelan, 2001; Bayramlık & Uluğ, 2019).

Damgalama sebebiyle damgalanan birey veya gruba fazlasıyla negatif özellikler yüklenir ve topluma aykırı oldukları irdelenir. Negatif, kötü bir çok özelliğin yüklendiği bu bireyler tecrit edilir, arındırılır ve ortadan kaldırılmak için çabalanır. Damgalamadaki amaç arındırmak ve yalnız bırakmaktır. Damgalama etiketleme ile yürüdüğü için bireysel kimliğin ve özelliklerin önemi kalmamaktadır. Toplum, bireyi gerçek özellikleri dışında algılar ve tutumlarını bu etiketlemelere göre şekillendirir (Aker ve diğ., 2007).

Madde bağımlılığı olan insanlar toplum tarafından suça yatkın, kavgacı ve ahlaksız olarak damgalanmaktadır (Husak, 2004; Link, Phelan, Bresnahan, Stueve & Pescosolido, 1999; Boekel, Brouwers, Weeghel & Garretsen, 2015; Corrigan,

Kuwabara ve O'Shaughnessy, 2009; Yılmaz & Kaylı, 2020). Bağımlı bireylerin topluma uygun olmadığı, başarılı olamayacakları ve geleceklerinin olmadığı düşünceleri yaygındır (Boekel et al. 2015; Blendon & Young, 1998; Yılmaz & Kaylı, 2020). Ayrıca düzmeci, zararlı ve düşük iradeli bireyler olarak da anılmaktadır (Yılmaz & Cüceler, 2019).

Madde bağımlılarına yönelik olumsuz düşünceler bağımlı kişiyi toplumdan ayırtırmaya, benlik saygısının düşmesine ve çökkün duygu durumun oluşmasına sebebiyet vererek tedaviye olan bakışlarını negatif yönde etkilemektedir (Türkmen ve diğ., 2015).

Bağlanma

Bağlanma kavramı; bireylerin kendileri için önemli görebildikleri kişilere karşı geliştirdikleri duygusal bağları olarak adlandırılmaktadır. Bağlanma, çocuk ile ebeveyni arasındaki ilişkide, çocuğun ebeveyninde sıcaklık aramaya başlamasıyla ortaya çıkan, sıkıntılı durumlarda belirginleşen, devamlılığı olan, tutarlı bir duygusal bağlıdır. (Kesebir, ve diğ., 2011).

Zamanının büyük bir kısmını karşıdaki kişiyle birlikte geçirilmek istenmesi, herhangi bir korku yaratan olaylar veya korku duyulan objeler karşısında hemen o kişilere ulaşmak istenmesi, bağlanılan kişinin varlığının duyumsanmasına eş olarak rahatlama duygusunun da beraberinde gelmesi bağlanılan kişiye karşı sergilenen duygu ve davranış örüntülerinin tümü olarak adlandırılmaktadır (Kesebir ve diğ., 2011). Bağlanma, bebeklerde ebeveynleri veya birincil bakım verenleri ile pozitif duygular içeren, destekleyici bir ilişkinin varlığını gösterir (Tüzün & Sayar, 2006).

Bağlanma, çocuğun kişiliğini şekillendiren ve diğer insanlarla kuracağı ilişkilere etki eden bir kavramdır (Kesebir ve diğ., 2011). Bağlanma, bireylerin yaşamları boyunca duygusal yönlerinin ağır basan ve olması beklenen sağlıklı bir durumdur. Bireyler yaşamları boyunca hayatlarının her alanlarında bağlanma gösterebilmektedirler. Bireylerin bebeklik çağlarında ortaya çıkmış olan bağlanma; belirli bir kişiye olumlu dönütler şeklinde tepki verilmesidir (Dönmez, 2000).

Bağlanma ilişkisinin üç temel işlevi bulunmaktadır. Bu işlevler yakınlığı koruma, güvence üssü ve güvenli liman işlevleridir. Bebekler sıkıntı çektikleri anda veya korktukları bir zamanda bağlanma objesini arama eğilimindedirler. Bağlanma objesi sıkıntılı zamanda veya korkulan bir anda bebeği sakinleştirme görevini yerine getiren güvenli üs konumunda bulunur. Bebeğin dış dünyayı keşfe çıkabilmesi için

bağlanma objesi bazı zamanlarda ortamdan ayrılır ve geri döndüğünde güvenli liman işlevini görür. Bebeğin tekrardan rahatlamasını sağlar. Bebek bağlanma objesi ile mesafesini belli bir seviyede tutmak istemektedir. Bazı durumlarda bu yakınlık ayrılık protestosuna da dönüşebilse de bebekler yakınlık ihtiyacı hissetmektedir. Bağlanma objesinin ulaşılabilir oluşu bebeğin rahatlaması üzerinde etkili olmaktadır (Dönmez, 2000). Bireylerin yaşamın ilk yıllarında anne ve babaları ile bağlanmalarının ileriki yıllardaki değişimine, davranışlarına, hayat algısına ve psikopatolojik duruma etkisinin derinlemesine incelenmesi, irdelenmesi ve bağlanmanın sistematik oluşumunun açıklanması için bilim insanları tarafından bağlanma kuramları oluşturulmuştur. Bu kuramlar ilerleyen sayfalar boyunca anlatılmaktadır.

Bağlanma Kuramları. Bowlby' nin bağlanma kuramına göre, bebeğin kurduğu ilk ilişki anne ya da annenin yerine geçebilecek bir bakım veren ile gerçekleşmektedir. Kurulan ilişki bebeğe güven duygusunu öğreten bir yapıdır. Bu ilişki olumlu seyrederse yani ihtiyaçları giderilir, duygusal yakınlık gösterilir ve bebek kendisini güvende hissederse kendisinin önemli biri olduğu kanaatine varacak ve dünyayı güvenli bir yer olarak algılayacaktır. Bu güvenli bir yer algısı bireyin kendisi ve diğer insanlar hakkında olumlu düşünceler geliştirmesini sağlamaktadır. Bu olumlu düşünceler sayesinde kendisi hakkında olumlu bir kimlik geliştirmekte ve doyum alınan kişiler arası ilişkiler gerçekleştirmektedir. Bu bağlanma aracılığıyla dünyaya olan bakışı şekillenmektedir ve gelecek ilişkilerine bir ön model oluşmaktadır (Çalışır, 2009).

Bowlby bağlanmanın gerçekleşmesine etki eden davranışlar iki grupta toplamıştır. Bu gruplar sinyal davranışları ve yaklaşma davranışlarıdır. Sinyal davranışları ağlama, gülme, mimikler aracılığı ile çağırma gibi anneyi çocuğa getiren davranışlardır. Yaklaşma davranışları çocuğu anneye getiren davranışlardır. Bu davranışlardan ilki aramayı kapsayan yaklaşma, ikinci davranış yapışma, üçüncü davranış ise beslenme dışı emme davranışdır (Bowlby, 2021).

Bowlby insan ve bebekte bağlanma davranışının daha ileri bir analizi yapılması için evrelere bölünmesi gerektiğini söylemiştir. Dört evre tanımlanmıştır. Bowlby' tarafından geliştirilen bağlanma kuramının dört evresi:

- 1.Evre: Figürün net ayrımı olmadan sinyal iletme ve yönelme: Bu evre süresince bebekler insanlara yönelik davranışlar sergilerler fakat sadece duyusal ve kokusal uyarıcılar aracılığıyla ayırt edebilmektedirler. Bu evrede

ki bebeğin davranışları; gülümseme, kavrama ve izlemedir. Doğumdan itibaren evre başlar sekiz ile on ikinci hafta arası sona erer (Bowlby, 2021).

- 2.Evre: Bir ya da birden çok, farklı figüre sinyal gönderme ve yönelme: Bu evrede bebek aynı şekilde insanlara dostane bir şekilde davranmayı sürdürür fakat yönelimi diğer insanlar yerine anne figürüdür. Bu evre altıncı aya kadar devam eder (Bowlby, 2021).
- 3.Evre: Gönderilen sinyallerin dışında lokomosyon desteği ile figüre yakınlığın sürdürülmesi: Bu evrede bebeğin insanlara yaklaşım şeklinde farklılaşmasının dışında anneye gösterdiği tepki çeşitlerinde de artış meydana gelir. Anneyi takip etme, dışardan geldiğinde anneyi karşılama, anneyi güvenli liman olarak keşfe çıkma gibi tepkiler gelişir. Birkaç insan ikincil bağlanma figürü olarak kabul edilir, diğer insanlar seçilmez ve yabancılara karşı daha tedbirli yaklaşmaya başlar. Bu evre bebeklerde altıncı ve yedinci aylar arasında başlar, iki üç yaş arasında kadar devam eder (Bowlby, 2021).
- 4.Evre: Hedef doğrultusunda partnerliğin düzenlenmesi: Bağlanma figürüne yakınlık basit organize olmuş sistemlerle bebek, çocuk tarafından üçüncü evreden itibaren kurulmaya başlar. Bu evrede çocuk annesini gözlemleyerek onun duygu, düşünce ve davranışlarını anlamaya başlar. Anne ile zamanla daha gelişmiş ve karmaşık olan partnerlik ilişkisi için ön hazırlık yapılır (Bowlby, 2021).

Psikanalitik Kuram. Psikanalizin öncülerinden olan Sigmund Freud’a göre bireylerin kişiliğinin gelişmesi oral, anal, fallik, latent ve genital bu dönemleri tamamlamasıyla olmaktadır. İlk dönem olan oral dönem bireyin ağızını kullanmaya başladığı ve bakım vereni ile ilişki kurduğu oral doyum dönemidir. Bağlanmanın meydana gelmesinde annenin bebeğini emzirmesi ve yeme ihtiyacını gidermesi önemli rol oynamaktadır. Bebek kendisine doyum sağlayan bakım verenine bağlanmakta ve onu mutluluk objesi yerine koymaktadır (Yörükan, 2020). Freud’un tanımladığı kavramlardan oluşsan dürtü kuramına göre bebekler birincil narsisizm adı verilen egosantrik bir çevrede yaşarlar. Bu çevrede barındırdıkları enerjinin boşaltılması ve yaşanan sıkıntıların giderilmesi için anne aktif bir görev almaktadır. Bebek beslenme sırasında aldığı keyifle anne objesini yakından ilişkilendirmekte ve bağlanma nesnesi haline getirmektedir. Açlık ihtiyacının ortadan kalkması ve annenin sevgi göstermesi ile birlikte bebeğin genel kaygı hissiyatı azalmakta ve güven duygusu oluşmaktadır. Bu oluşmakta olan güven duygusu sayesinde bebek dış

çevreyi keşfetmeye cesaret edebilmekte ve egosunun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu işlenen süreç çıkarım yapma aracılığıyla gelecekteki bağlanmalarına da yön gösterici olmaktadır. Freud' a göre bu dönemde oluşacak herhangi bir yoksunluk veya aşırılık bebekte sorunlu bir bağlanmaya yol açacaktır (Görünmez, 2006).

Bağlanma Stillerinde İçsel Çalışan Modeller. Bireyler, olayları algılayış biçimlerine göre gelecek için tahminlerde bulunarak ve bu doğrultuda plan geliştirerek kendisi ve hayattaki yerine dair içsel modeller meydana getirir. Bireyin hayata dair geliştirdiği içsel çalışan modellerdeki temel prensip bağlanma objesini nerede bulabileceği ve bu objenin kendisine nasıl bir dönüt vereceğine dair tasarımıdır. Farklı bir söyleyişle, birey bağlanma figürünün hayatındaki değeri hakkında çıkarımlarda bulunur (Shaver & Brennan, 1992).

Bireyin, bağlanma figürünün yakın olmasından hissettiği güvenin ve uzak olmasından hissettiği korkunun temeli bu modele dayanmaktadır. Bu model çocuğun deneyimlerinin yansımasıdır ve normal hayatta diğer insanlarla ilişki kurulması, güven seviyesi ve samimiyet gibi duygulara öncülük etmektedir. Çocuğun gelecekle ilgili beklenti ve algılarının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu model çocuk büyükçe fazla değişime uğramadan yetişkinliğe kadar taşınır (Bowlby, 2021).

İçsel çalışma modellerinin iki önemli unsuru bulunmaktadır. Bu unsurlar kendilik modeli ve başkaları modelidir. Kendilik modeli, bireyin kendi yeterliklerini içerir. Bakım verenin hayatındaki değerini ve sevgiye layık olma konusundaki değerlendirmelerini kapsar. Başkaları modeli, diğer insanlar hakkındaki temel değerlendirmeleri içermektedir. Diğer insanların güvenilirliklerini ve sıkıntı anında ulaşılabilirliklerini kapsamaktadır (Bowlby, 2021).

Çocukluk Dönemi Bağlanma Kuramı. Ainsworth çocukların bağlanma stilleri ile bir takım çalışmalar gerçekleştirmiştir. Ainsworth ve arkadaşları tarafından (1978) 12-18 aylık çocuklar üzerinde yabancı ortam deneyini gerçekleştirmişlerdir. Çocuklar ilk olarak az oranda stresle karşılaştırılarak kısa sürelerle annelerinin yanından alınmış sonra yabancı bir bireyle yalnız bırakılmıştır. Devamında tekrar anne ile tekrar birleştirilmiş ve bu geçen süreç Ainsworth ve arkadaşları tarafından gözlemlenmiştir. Yaptıkları gözlemler sonucunda çocukların sergiledikleri davranışları güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan olmak üzere üç bağlanma stiline göre sınıflandırmışlardır (Ainsworth ve diğ., 1978).

- **Güvenli Bağlanma:** Annelerinden ayrıldıktan sonra biraz huzursuzluk yaşamışlar fakat yüksek derecede kaygı yaşamadan anneleri ile temas aramaya başlamışlardır. Çevreyi incelemeye çalışmışlardır. Anneleri odaya gelince hızlıca rahatlamışlardır. Güvenli bağlanma ilişkisinde duyar ön plandadır. Çocuklar bakım anneleri uzakta dahi olsa da ona ulaşabileceklerinin farkındadırlar. Öz güven seviyeleri diğer çocuklara göre daha fazladır (Ainsworth ve diğ., 1978).
- **Kaygılı/Kararsız Bağlanma:** Bu bağlanma stilindeki çocuklar anneleri odadan ayrıldıktan sonra aşırı derece endişe ile huzursuzluk hissetmektedir ve karşılaşılan yabancı ile iletişime karşı çıkmaktadır. Anneleri gittiğinde ağlama ve öfke davranışlarını sergilemekte, anneleri geri döndüğünde sevgi göstermektedirler. Anneleri odaya gelince çok geç sakinleşmekte ve anneye yönelik tensel teması hiç bırakmamaktadır. Fakat sonrasında aniden sinirlenerek annelerine tepki gösterirler. Annenin sakinleştirme çabalarına direnç gösterirler (Ainsworth ve diğ., 1978).
- **Kaçıngan Bağlanma:** Bu bağlanma stilindeki çocukların anne figüründen ayrıldıktan sonra fazla bir etki yaşamadıkları, çevredekileri objeleri incelemeye çalıştığı ve anne içeriye geldikten sonra temas kurmaktan kaçındıkları görülmüştür. Çocuklar anne figürüne karşı hassas değildirler. Fiziksel temas ihtiyaçları son derece azdır. Herhangi bir şekilde rahatlama çabası içine girmemişleridir (Ainsworth ve diğ., 1978).

Yetişkin Bağlanma Kuramı. Bartholomew ve Horowitz dört prototipli yetişkin bağlanma modelini oluşturmuşlardır. Hazan ve Shaver'ın geliştirdiği üçlü bağlanma modelini dördü bölge haline getirmişlerdir. Bağlanmayı kategorize ederken bireyin benlik algısı ve başkaları hakkındaki algılarını kıstas almışlardır. Bu kıstas benlik ve başkaları modeli olarak da anılmaktadır. Bir kişinin benlik ve başkaları algılarının pozitif ve negatif olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtmişlerdir (Bartholomew & Horowitz, 1991).

Bireyin oluşturmuş olduğu pozitif benlik algısına göre bireyin özsaygısı yüksek ve dışarıdan gelen onaylanmalara ihtiyaç duymayan yapıda olduğu aktarılırken, negatif benlik algısına göre bireyin düşük özsaygı seviyesinin olduğu ve dışarıdan gelen onaylanmalara ihtiyaç duyan bir yapıda olduğu aktarılmıştır. Bireyin sahip olduğu pozitif başkaları algısında birey, samimi ilişkilere yatkındır. Diğer insanların yakın ve güvenilir olması bireyi pozitif yönde etkilemektedir. Olumsuz başkaları

algısına göre birey diğer insanlarla samimiyet kurmaktan kaçınmaktadır. İlişki kurma, iletişim gerçekleştirme gibi davranışlara negatif bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır (Bartholomew & Horowitz, 1991).

Bireyin, benliğini ve çevresindeki insanları pozitif veya negatif algılamasına dayanarak, bağlanma stillerinin olumlu ve olumsuz olarak nitelendirildiği dört farklı bağlanma prototipi tanımlamışlardır. Bu bağlanma prototipleri sırasıyla; güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanmadır (Bartholomew & Horowitz, 1991).

- **Güvenli bağlanma:** Olumlu kişilik ve olumlu başkaları durumunun kesişmesiyle oluşur. Bu prototipteki insanlar, kendini değerli ve sevebilir olduğunu hissetmektedirler. Kendilerine karşı açık ve duyarlıdırlar. Öz güvenleri yüksektir. Kurdukları ilişkilerde samimiyet ve sıcaklık bulunmaktadır. Çevrelerindeki insanlara gerektiğinde güvenebilmektedirler. Diğer insanların kendisine güveneceği, kabul edileceği beklentisi sevebilme duygusunu göstermektedir (Bartholomew & Horowitz, 1991).
- **Saplantılı bağlanma:** Olumsuz kişilik ve olumlu başkaları durumlarının kesişmesiyle ortaya çıkmaktadır. Diğer insanların kendisini kabul edeceği yönünde kuşkuları bulunmaktadır. Kendilerini ifade edemezler ve destek almazlar. Kendileri yerine diğer insanları değerli görürler. Bu tip bireylerde önemli olan, diğer insanlardan kabul görüp öz güven kazanmaktır. Öz değerini ve yeterliğini yakın ilişkilerinde bulmaya, keşfetmeye çalışmaktadır (Bartholomew & Horowitz, 1991). Çok aşırı derecede bağımlılıkla ilişkilendirilirler. Bu bağlanma stiline sahip insanların kendilerine güvenleri düşüktür (Kesebir, ve ark., 2011).
- **Kayıtsız bağlanma:** Olumlu kişilik ve olumsuz başkaları durumlarının kesişiminden meydana gelmektedir. Bu prototipteki bireyler, kendisinin değerli olduğu düşüncesini diğer insanlara yönelik negatif beklentilerle harmanlarlar. Başlarına kötü bir durum gelecek kaygısıyla uzak yaşarlar. Bu tip bireyler ileride oluşabilecek hayal kırıklıklarını önlemek için, serbest yaşantılarını devam ettirmeye ve sıcak ilişkilere mesafeli durmaya çalışırlar. Yakın ilişkilerden uzak durarak ve bireysellik duygularının geliştirerek kendilerini koruma altına almaktadırlar (Bartholomew & Horowitz, 1991). Öz güvenleri yüksektir. İlişkilerde dominant karakter olmaya çabalarlar.

Diğer insanlara yardım etmezler ve onlara yardım için güvenmezler (Kesebir, ve diğ., 2011).

- Korkulu bağlanma: Olumsuz kişilik ve olumsuz başkaları durumlarının kesişiminden oluşur. Başkaları tarafından kabul edilme fikirleri sebebiyle saplantılı bağlanmaya benzemektedir. Bu bağlanma stiline sahip kişiler, kendilerini değersiz, diğer insanları güvenilmez ve reddedici algırlar. Olumsuz benlik yapısına sahip olmakla birlikte diğer insanların kendilerini anlamayacaklarını ve tepkisiz kalacaklarını düşünür. Kendilerinin sevilmeyecek ve değer verilmeyecek bir birey olarak algırlar. Diğer insanların güvenilmeyecek ve reddedici varlıklar olduğu düşüncesi ile yakın ilişkilerden kaçınıp, kendilerini reddedilmeye karşı korurlar (Kesebir, ve diğ., 2011).

Öz Duyarlık

Öz duyarlık kavramını incelemeyen önce duyarlık yani şefkat duygusunun hissiyatının ne olduğunun incelenmesi önem arz etmektedir. Şefkati tecrübe eden birey, başka insanların acılarını fark eder ve onların acılarını kendi acısı gibi içinde hissetmeye başlar (Yağbasanlar, 2017). Duyarlık, birey farklı bir canlının çektiği acı ve sıkıntıları görüp etkilendiğinde, o acıları görmemek yerine onu anlamaya uygun olduğunda ortaya çıkar (Neff, 2004; Kuzu, 2011). Tarafsız bir bakışla diğer insanın üzüntüsünü hissedebilme, üzüntüye neden olan faktörleri bulabilme ve bu faktörlere direnç göstererek empati eşliğinde ortadan kaldıracak çözümleri bulmaktır (Özyeşil, 2011).

Duyarlık, hata yapan, başarısız olan bireylere karşı ön yargısız yaklaşmayı, onlara herkesin hata yapabileceğinin, kimsenin mükemmel olmadığını, sorunların her zaman olabileceğinin farkına varmalarını sağlamayı gerektirir (Neff, 2003a; Öveç, 2007). Duyarlık insanın, çevresindekilerin sorunlarına açık olmasını ve yardımsever bir duruş göstererek, oluşan sorunların olumsuz etkilerini en az seviyede hissetmelerine yardımcı olmayı kapsamaktadır (Wispe, 1991; Öveç, 2007). Öz şefkat kavramı Budist psikolojiden geçen bir kavramdır. Budist psikolojide bireyin, diğer insanlara gösterdiği kadar kendisine de şefkat göstermesi gerektiğine inanılmaktaydı. Batı toplumlarında şefkat kavramı, merhamet kavramıyla birlikte irdelenmektedir. Hatta öz şefkatin tanımının, merhamet kavramının tanımından neredeyse farksız olduğu görülmektedir (Neff, 2003a).

Öz duyarlık en basit haliyle, kişinin, başına gelen bütün olumsuzluklara rağmen kendisine iyimser davranmasıdır. Kişinin ıstırap, üzüntü ve azap çekmesine sebep olan duygularını anlamasını, kendisine iyimser tutumlarla yaklaşmasını, olanaksızlıklarına ve şanssızlıklarına karşı hoşgörülü olmasını ve yaşadığı her şeyin bütün insanların başına gelebileceğini kabul etmesini kapsar (Neff, 2003a; Öveç, 2007). Kendilerine duyarlı bir biçimde yaklaşan bireyler zarar verici duygu ve düşüncelerden uzak durarak benliklerine duydukları saygılarını artırmaktadır. Artan benlik saygıları ile birlikte hem kendi kaygı seviyelerini azaltmaktadırlar ve hem de diğer insanlara da şefkat gösterebilmektedirler (Neff, 2003a). Öz duyarlık bireyin en çok ihtiyaç duyduğu anda kendisine en iyi arkadaş olmasını, içten zarar veren bir düşman yerine destek veren bir dost gibi davranmayı içeren yaklaşımdır (Germer & Neff, 2020).

Öz duyarlık kendine acıma duygusundan farklı bir kavramdır. Bireyler kendilerine yönelik acıma duygusu hissettiklerinde o duygu o kadar yoğundur ki kendilerini diğer insanlardan ayırtırlar ve onlarında hayal kırıklığı yaşayabileceğini unuturlar. Kendi problemleri ile uğraşırlar ve acıyı sadece kendisinin yaşıyormuş olduğunu düşünürler. Kısacası kendine acıma, bireyin yaşadığı acının seviyesini abartması anlamına gelmektedir. Öz duyarlık ise bu problemleri sadece kendisinin yaşamayacağını, dünya üzerindeki bütün insanların başına gelebilecek problemler olduğunu anlaması anlamına gelir (Neff, 2008).

İncelenen çeşitli psikoloji teorisine göre insanlar çevresindeki insanlardan daha çok kendi benlikleri ile ilgilenmektedirler fakat gözlemlenen tecrübeler insanların kendilerine kırıcı, zedeleyici bir biçimde davrandığını ve diğer insanlarla daha fazla ilgilendiklerini göstermektedir. Bireyin kendisine yönelik bu acımasız davranışları kimi zaman hodbinklik ve benmerkezci olma düşüncelerinden kaynaklanmasına rağmen öz duyarlı olma egosantrik düşünceyi gerektirmemektedir. Hatta tam zıttı olarak öz duyarlık, merhamet ile iyilik duygularını ve çevreye olan hassasiyeti artırır (Neff, 2003b; Öveç, 2007).

Öz Duyarlık Bileşenleri. Neff öz duyarlılık kavramını açıklarken üç bileşenden bahsetmiştir. Bu bileşenler sırasıyla; bireyin kendisine yönelik acımasızca davranması yerine nezaketli davranmasını içeren öz sevecenlik; bireyin yaşadığı deneyimleri daha ileri bir deneyim olarak görmesini içeren paylaşımların bilincinde olma ve bireyin acı veren problemlerle özdeşleşmesi yerine onları dengede tutmasını içeren bilinçliliktir (Neff, 2003a).

Öz sevecenlik: Bireyin kendisini acımasız bir şekilde değerlendirmek kendisine yönelik yerine şefkatli, sevecen davranışlar sergilemesi ve kendisini peşin hüküm içermekten anlamaya çalışmasıdır. Bireyin sıkıntı veren durum karşısında dostlarına göstereceği ilgiyi kendisine de gösterebilmesini içermektedir. Bireyin bulunduğu çevredeki şartların zor olması ve bu zorlukları yenmekte problem yaşadığında kendisini sakinleştirmesi ve motive etmesidir (Germer & Neff, 2020).

Bireyin, eksiklikleri karşısında sert eleştiri yapması yerine kendisine dostane bir şekilde yaklaşması ve umut verici olmasıdır (Germer & Neff, 2020). Engeller, kırılmalar, üzüntü veren olaylar karşısında bireyin kendisine kibar ve anlayışlı bir tutumla yaklaşmasını sağlamaktır. Kişinin kıt, noksan ve üzüntülü hissettiği olaylar karşısında, kaybedeninin kendisi olduğu bilinen içsel sistemlerde kendisini yargılamaktansa, kusursuzluğun bütün insanlar için imkansız bir durum olduğunun farkına vararak kendisine sevecen bir tutum edinmesi öz sevecenliğin artmasını sağlayacaktır (Korkmaz, 2018).

Paylaşımların bilincinde olma: Öz duyarlılığın temelinde birbiriyle içli, etkileşimli olma hissi bulunmaktadır. Bireyin yaşadığı en kötü olaylar ya da en iyi olayların herkesin de yaşayabileceğine ve kendisine özgün olmadığına yönelik farkındalığına denilmektedir. Bütün insanların hatalarının olduğunu, eksiklerinin bulunduğunun ve problemlerle karşılaştıklarının farkında olmasıdır (Germer & Neff, 2020).

Paylaşımların bilincinde olan birey, mükemmelin hiçbir insan için imkanı olmadığını, insanların kusurlu varlıklar olduğunu, noksan ve yetersiz hissedebileceklerini içselleştirerek üzüntü veren olayı hayatın bir getirisi olarak yorumlayacaktır. Bu sayede birey kendisini bu üzüntü karşısında yalnız hissetmeyecektir. Birey yaşadığı eksiklik ve yetersizlik duygusunun bütün insanlar tarafından yaşandığını içselleştirmesi kendisine güç verecek ve yalnızlıktan koruyacaktır. Tam tersi bir durumda yalnız kalan birey üzüntüleri, noksanlıkları sonucunda kendisini hatalı hissetmesi eksiklik ve beceriksizlik duygularının daha da güçlenmesine kaynaklık edecektir (Neff, 2008).

Bilinçlilik: İçinde bulunulan anın gerçekliğine açık olmak, bütün duygu, düşünce ve algıları hiçbir mukavemet ve çekimserlik göstermeksizin bilinç seviyesinde bulundurmaktır. O andaki tecrübenin benimsenme eşliğinde fark edilmesidir (Germer & Neff, 2020). Kişinin hayatındaki en kötü ve hüzünlü duyguları anlamasına destek olan fakat bu negatif duyguların ardından sürüklenmesine razı olmayan bir farkındalıktır (Neff, 2003a; Tel & Sarı, 2016). Bireyin kendisine karşı duyarlı

olabilmesi için gereken ilk unsur farkındalıktır. Birey acısına bilinçle bakmadığı müddetçe şefkatle yanıt veremez. Sıkıntı veren olay karşısında kaygılı düşünce geliştirmek yerine üzüntü veren olayın bilişinde tecrübe edilişine odaklanacaktır. Birey bütün bilinçliliği ile o anda kalacak ve üzüntülü duyguların bilişinden kaybolmasına imkan verecektir(Neff, 2008).

Öz duyarlık bireyin dayanma gücünü artıran, motive eden bir kaynaktır. Bireyin uzun vadede ruhsal ve bedensel olarak iyi olmasına etki etmektedir. Birey ilişkilerinde daha destekleyici, uzlaşmacı olmakta ve iletilerini olumlu oluşturmaktadır(Germer & Neff, 2020). Diğer insanları kabul etmenin, anlamının ve onlara sevgi göstermenin temelinde öz duyarlık yatmaktadır. Birey kendisi ile ne kadar samimi olursa dış çevresine de o oranda yakın olmaktadır. Kendi yeterlikleri ile eksikliklerini kabul edebildiğinde, çevredeki insanları daha kolay kabul edebilmektedir(Germer, 2020). Öz duyarlığın üç farklı alt boyutu bulunsa da bu üç farklı boyut birbiri ile etkileşim halindedir. Boyutlar birbirlerinin seviyelerini artırıp azaltabilmektedir(Neff, 2003a).

Psikanalitik Kuram. Winnicott'un psikanalitik fikirlerindeki nesne ilişkisinden meydana gelen gizil boşluk kavramının öz anlayışın kökeniyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Gizil boşluk kavramını Winnicott hayal ve gerçeklik arasında kalan ortak tecrübe bölgesini ifade etmek için kullanmıştır. Kavramın kaynak noktası bebeğin nesne ilişkilerinin ilk hareketleri anne çocuk ortak yaşamından, anne çocuğun farklı iki kişi olmasına kadarki fikirleridir. En başta çocuk kendisine yetebilen, bütün çevreyi sarmalayan bir hayalde yaşamını sürdürmektedir. Büyüyerek gelişen çocuğun bilinç ve içgörüsü seviyesi de artmaktadır. Nitekim arzuları tam anlamıyla cevap bulamamaktadır ve artık çocukta “ben” kavramı son bulur ve “ben olmayan” kavramı yerini alır. Gizil boşluk “ben” ve “ben olmayan” arasında bulunmaktadır fakat her iki kavramı da çevreler(Winnicott, 1971; Sümer, 2008).

Kişi ile ilişkili ne içsel ne çevresel bir olaydır. Daha önce olmayan ve yeni meydana gelmeye başlayan bir boşluktur. Bu boşluk çocuğun bir annesi olduğun bilincinde varmasıyla kendisini farklı bir birey olarak görmeye başlayabilmesidir. Çocuk, nesne hareket etikçe, geliştikçe ve tecrübelendikçe kendi gizil boşluğunu idare etme yeteneğini edinmeye başlayacaktır(Ogden, 1990; Sümer, 2008).

Çocuk bana ve bana değil düşüncelerini fark ettiği zaman öz anlayış duygusu oluşmaya başlayacaktır. Çünkü bu düşünceler öz anlayışın yapıtaşlarıdır. Bu

durumdan dolayı çocuk insanlığın bilincine varır ve nesnel bir açıdan kendisine perspektif oluşturabilme yeteneğini edinir. Kendisi ve diğerlerini birleştiren bu gizli yolculuk, hem düşünceli olmanın hem de ortak insanlığın deneyimsiz bilinçliliğini kapsamaktadır(Kirkpatrick, 2005; Sümer, 2008).

Bilişsel Davranışçı Kuram. Bilişsel kuramdaki en gelişmiş yaklaşımlar öz duyarlılığında temellerini barındırmaktadır. Bu kuram, bireyin ilişkisiz ve öz eleştirel hareketlere dayanabilmesine devamında daha çok öz duyarlılık barındıran bir insan haline gelmesine destek olmayı irdeler(Safran, 1998; Öveç, 2007).

Bir çok bilişsel kuramcı tedavi metodlarında farkındalıkla ilişkili kavramlara da yer vermekte, müdahale programlarına dahil etmektedir. Linehan farkındalık kavramını, borderline kişilik bozukluğu olan insanların tedavisinde kullandığı dialektik davranışsal terapiye dahil etmiştir. Buradaki temel amacı bireyin kabul duygusunu artırmaktır(Linehan, 1993; Öveç, 2007). Hayes'in uyguladığı kabul ve sorumluluk terapisi' de öz duyarlılık bileşenlerini kaynak almaktadır. Paylaşımların bilincinde olmaya eş değer olarak bu kuramın mottosu acı ve sıkıntının tüm insanlığın bir parçası olduğu ve tüm insanlığın acıyı tecrübe ettiği şeklindedir. Bunların dışında Hayes, bilişsel süreçlere ad verme gibi bir çok teknik kullanmıştır. Bu tekniklerin amacı bireye sıkıntı yaratan, otomatik uzaklaşmaya sebep olan bilişlerden normal bir şekilde ayrılmaya yardımcı olmaktır(Hayes, 2002b; Öveç, 2007).

Klasik bilişsel yaklaşımlarla, farkındalık temelli yaklaşımların arasındaki temel ayrılıklardan birisi, farkındalık yaklaşımlarının, fikirlerin mantıklı veya ters biçimde değerlendirilmesini ve mantıksız görülen fikirlerin düzeltilmesi için gereken özveriyi içermemesidir. Bunun yerine bireylere fikirlerini gözlemlerini, onların süresiz olduğunu farketmeleri ve yargılamaktan uzak durmaları öğretilir(Kirkpatrick, 2005; Öveç, 2007).

Danışma Kuramı. Ryan ve Deci (2001) psikolojik iyi oluş hakkında yaptıkları çalışmada, psikolojik iyi oluş kavramının oluşması için iki model belirtmişlerdir. İlk model iyi oluş, sevinç ve zevk almanın en üst seviyeye çıkarılmasını hedef alır. Karakteristik olarak hayat doyumu, olumlu duygu durumu ve olumsuz duygu durumunun olmaması ile bağdaştırılır. İkinci model mutluluğu kaynak alan psikolojik iyi oluştur. Bireyin sahici ve tabii potansiyelinin gelişimini hedef alır. Bu modele göre doyum sağlayan, zevk veren bütün davranışlar iyi oluşla neticelenmez. Bu sebepten dolayı ikinci model mutluluk ile aynı değildir. Bu modelde sahici iyi

oluş bireylerin sahici kendileri olduğu zaman oluşur. Doyumla iyi olma kavramsal kökende benlik saygısı ile aynı çizgide bulunurken, mutluluğu temel alan iyi oluş öz duyarlık ile daha etkileşimlidir(Öveç, 2007).

Sıkıntı Karşısında Dayanıklılık

Sıkıntı, bireylerin günlük hayatta maruz kaldığı, mutsuzluk ve huzursuzluk veren olumsuz bir psikolojik bir kavramdır. Sıkıntı, duygularla iç içe olan yoğun üzüntü duyma halidir. Fiziksel ya da zihinsel seviyede oluşur. Sıkıntıya maruz kalmak, istenmeyen, menfi duyguları yaşamak bireylere oldukça zor, acı verici ve kontrol edilmesi güç gelebilmektedir (Aydın, 2015). Sıkıntıya dayanma da bu negatif psikolojik durumu tecrübe etme ve direnme davranışdır. Olumsuz duyguları dizginleyebilme becerisidir (Akkuş Çutuk, 2018). Sıkıntıya dayanma, bireyin devam eden hayatında karşılaştığı çözümleyemediği umutsuzluk, endişe gibi duyguların yoğunluğunu azaltmak için gerçekleştirdiği uzak durma hali olarak da tanımlanmaktadır. Ayrıca bireyin negatif, psikolojik durumları deneyimlemesi ve bu durumlara dayanma sınırları olarak da tanımlanır (Sezgin & Şimşek, 219). Negatif duygusal durumların tecrübe edilmesi halinde odağı dağıtabilme, duygusal tepkileri ayarlama, negatif duyguların seviyesini düzenleme davranışları ile ilişkili olan sıkıntıya dayanma, zorluklarla mücadele edebilme ve sağlıklı ruh durumunun devamı açısından önemli bir kavramdır. Bu durumdan dolayı sıkıntıya dayanma seviyesinin birçok ruhsal bozukluğun oluşmasında ve devam etmesinde etkisi bulunmaktadır (Akça & Özyürek, 2019).

Sıkıntıya dayanma ilk olarak ikilemlere dayanma şeklinde tanımlanmaya çalışılmıştır. İkileme dayanma, bireyin çözümlenemeyen, kimliği belirsiz uyarıcılarla karşılaşmasıyla, bir uyarıcıyı çözümleme ve algılama biçimi olarak tanımlanmaktadır. İkilemler karşısında dayanma seviyesi düşük bireyler algılamalarında belirsizlik, bir karmaşa yaşadıklarında içsel problemler yaşamakta ve tehlikeli, zararı büyük olabilecek davranışlar tepkiler gösterebilmektedirler. Ayrıca bu bireyler ikilem yaşadıkları durumlar ile karşılaşmayı minimuma indirmek için kaçınma davranışları da sergilemektedirler (Furnham & Ribchester, 2005).

Sıkıntıya dayanma bütün değişken duygu durumları kapsamaktadır ve bu duygu durumların denetim altına alınıp alınamayacağını ifade eder (Değirmenci, 2020). Yaşamdaki negatif bir duygusal durum karşısında akışın bozulması, değerlendirmelerin acımasızlaşması gibi olumsuz duygu durumu engellemek veya

yatıştırmak benzeri bir duygu inşasıdır (Bahadır ve diğ., 2019). İnsanlar sıkıntı yaşadıklarında farklı teknikler kullanarak bu sıkıntılı durumu ortadan kaldırmayı denemektedirler. Ancak her insan birbiri ile benzer tekniklerde sıkıntıyı gideremez ve aynı oranda sıkıntıya dayanamaz. Bu durumdan dolayı her bireyin sıkıntı ile baş etme teknikleri ile sıkıntıya dayanma seviyeleri farklı olmaktadır (Pamuk & Gökçe, 2020). Zayıf benlik duruşuna sahip insanlar sıkıntıyı dayanılmaz olarak görmekte, sıkıntıyı benimseyememe, dayanıksız hissetme ve sıkıntı halinden utanç duymaktadır. Bu durumun tersinde benlik saygısı yüksek insanların kaygıya dayanma seviyeleri daha yüksek olmaktadır. Sıkıntıya dayanma seviyesi düşük bireyler sıkıntı durumlarında olumsuz tepkiler verebilir ve kaçınma eylemlerini gerçekleştirebilirler. Sıkıntıya dayanma seviyesi yüksek bireyler bu durumun tam tersi olarak uyum sağlayıcı tepkiler gösterebilir ve kaçınma eylemlerine gerek duymayabilirler (Seven & Engin, 2008).

Sıkıntıya dayanma durumu, kaygı, çökkünlük, anhedoni, umutsuzluk ve huzursuzluk kavramları ile ilişkilendirilmektedir. Kaygı ve çökkünlük gibi davranışsal sorunları açıklamada sıkıntıya dayanma kavramından yararlanılmaktadır (Sezgin & Şimsek, 2019). Sıkıntıya dayanma kavramı ilk defa borderline kişilik bozukluğunda duyguları ayarlamak, tertip etmek için kullanılmış devamında zararlı madde tüketimi ve sürekliliğine dair çalışmalarda kullanılmıştır. Kişilik bozukluğu olan bireylerin sıkıntıya dayanma seviyelerinin düşük olduğu, bu durumun bireyin eylemleri ve dış çevresi ile olan teması sebebiyle olduğu, sıkıntıyı hayatın bir getirisi olarak içselleştirememenin sıkıntı seviyesini ve algılanan sıkıntılı durumları artırdığı farz edilmektedir. Sıkıntıya dayanma seviyeleri düşük bu bireyler duygu yoğunluğunu hafifletmek ve negatif duygu durumları ketlemek için bir takım uğraşlar sergilemektedirler. Bu uğraşların fayda sağlamadığı durumlarda bireyin negatif duygu durumlara odaklanmakta ve tükenmişlik yaşayabilmektedir (Akın, Akça & Gülşen, 2015). İlerleyen yıllarda travma sonrası stres bozukluğu ve yeme bozukluğu rahatsızlıklarında da ele alınan bir kavram olmuştur. Kavramsal olarak duygu düzenleme, kaçınma amaçlı başa çıkma davranışları gibi kavramlarla ilişkilendirilse de bu kavramlardan farklı bir yapıdadır (Mallı, 2019).

Sıkıntılara dayanamayan bireyler zararlı madde kullanımına başvurabilmektedirler. Bu kişiler olumsuz duygularını bastırabilmek için zararlı madde kullanımını tek çıkar yol olarak kabul ederler. Yaşadıkları sıkıntıya katlanamadıkları için ve o sıkıntı veren ruh durumundan kurtulmak amacıyla oral

zevkler ve uyarıcı davranışlar peşinde koşmaktadırlar. Madde kullanımının dışında madde kullanmayı bıraktıktan sonra da meydana gelen nüksetme davranışının da düşük sıkıntıya dayanma seviyesi ile ilişkisi mevcuttur (Bahadır ve diğ., 2019). Ayrıca dayanma seviyesi düşük bireyler sıkıntı kaynağına işlevsiz tepkiler verebilmekte ve bu tepkilerinde devamında negatif durumlardan, sıkıntının kaynağından kaçınma davranışlarını sergileyebilmektedirler. Dayanma seviyesi yüksek bireylerde bu durum tam tersi olabilmekte, sıkıntının kaynağına daha işlevsel tepkiler verebilmekte ve uyma davranışları eşliğinde iletişimlerine devam edebilmektedirler (Mallı, 2019).

Sıkıntıya dayanma, gerçek bir kaygı veren uyaran ile karşılaşılmasına rağmen kişinin hedeflediği davranış yönünde eylemlerini devam ettirmesidir. Bireylerin eylemlerini devam ettirme kararında kişisel farklılıklar önemlidir. Benlik yapısı, algısı, sosyal çevre ve destek gibi faktörleri içeren bireysel farklılıklar, aynı olay karşısında kişilerin sıkıntıya dayanma seviyelerinde farklılıklar doğurabilmektedir. Sıkıntıya dayanma Simons ve Gaher tarafından dört farklı boyutta incelenmiştir. Bu boyutlar; dayanabilme, değerlendirme, duygu düzenleme ve sıkıntıya odaklanmadır (Uygurtaş, 2020)..

Dayanabilme boyutu incelendiğinde, bireyler karşılaştıkları sıkıntıları baş edilemez olarak algırlar. Baş edilemez bu sıkıntıları hızlı bir şekilde alt etmek için uğraş verirler. Bu uğraş süresince zararlı sıkıntıya dayanma metodlarına başvurarak madde kullanma veya kendisine zarar verme davranışları sergileyebilmektedir. Değerlendirme boyutunda kaygı yaratan durumu reddetme, mahcubiyet hissetme ve diğer bireylerin sıkıntılı durumlarla daha iyi mücadele edebildiklerine dair görüşleri bulunmaktadır. Birey bu fikirlerinden dolayı kendisini güçsüz, yetersiz ve çökkün hissedebilir ayrıca başka insanlardan destek almaktan uzak durabilir. Bireyin sıkıntı durumundan çekinmesi veya yeterli seviyede sıkıntı ile baş etme becerisinin olmadığına yönelik düşünceleri sıkıntının kabullenilmesi konusunda kritik rol oynamaktadır (Uygurtaş, 2020).

Duyguların düzenlenmesi boyutunda, dayanma seviyesi düşük olan bireyler istenmeyen duyguları en aza indirmek için yoğun çaba sarf ederler. Etkili başa çıkma stratejileri geliştiremedikleri için kaygılarını azaltamazlar ve kaçınma davranışı gösterirler. Sıkıntıya odaklanma boyutunda dayanıklılık seviyesi düşük bireyler tamamıyla sıkıntılarına dikkatlerini yönlendirirler ve hayatlarının merkezine konumlandırırlar. Kaygılarını sonuca ulaştıramazlarsa sürekli çıkmaz bir döngü

halini alır. Bu bireyler duygularını da düzenlemekte sorunlar yaşayabildiği için işlevselliklerinde problemler meydana gelebilmektedir. Sıkıntıya dayanma seviyesi güçlü olan bireyler ise sorun yaratan duruma yönelik uyumlu bir tepki göstererek yaşamına devam etmektedir (Uygurtaş, 2020).

Sıkıntıya Dayanma Kavramı İle Yakın Olan Kavramlar. Yapılan ilgili çalışmalar incelendiğinde sıkıntıya dayanma kavramının anksiyete duyarlılığı, duygusal bastırma, sebatkarlık, perseverasyon ve kaçınma davranışları ile benzer olduğu bulguları görülmektedir (Zvolensky ve diğ., 2011).

Anksiyete duyarlılığı, korku beklentisi sisteminin temelini oluşturmaktadır. Bu sisteme göre insanların kaçınma davranışlarının kaynak noktası anksiyete duyarlılıkları ve beklentileridir. Anksiyete sonucu oluşan tepkilerin olumsuz bedensel veya toplumsal sonuçları olduğu hakkındaki aşırı endişedir. Anksiyeteden korkma durumudur (Mantar ve diğ., 2011). Anksiyete duyarlılığı, kaygının istenmeyen sonuçlara sebep olabileceğini, kabullenme devamında kaygı anlarına daha az dayanabilmeye yol açmaktadır. Sıkıntıya dayanma ve anksiyete duyarlılığı hem birbirinden farklı hem de birbiri ile etkileşimli yapılardır (Zvolensky ve diğ., 2011).

Duygusal bastırma, sıkıntıya dayanmaya göre daha kapsamlı bir kavramdır. Meydana gelebilecek veya devam eden olan duygusal durumun ketlenmesidir. Ayrıca sıkıntıya dayanma yapısı kapsamında bazen duygusal bastırmayı içerebilir bazen ise bastırma hiç sıkıntıya dayanma yapısında görülmez. Bu sebepten dolayı sıkıntıya dayanma ve duygusal bastırma birbirleri ile aynı bir kavram olarak görülmezler (Zvolensky ve diğ., 2011).

Sebatkarlık, mizacın genel özellikleri kapsamında, yüksek derecede bir ödül bağımlılığını ifade eder. Bireyin ödül dahilinde davranışı devam ettirme eğilimidir. Bireyin sebatkarlığa yatkınlığı sıkıntıya toleransına etki etmektedir. Ek olarak sebatkarlık ödülü elde etmeye yönelik davranışlardır fakat sıkıntıya dayanma yapısında ödül gerekli değildir. Bu farklılıklarından dolayı birbiriyle örtüşmemektedirler (Zvolensky ve diğ., 2011).

Perseverasyon, sonucunda ödül beklenmese de davranışı devam ettirmektir. Uyma veya menfaat olmaksızın bir davranış ritüelinde ısrar etmektir. Bir tehlikenin meydana gelmesini önlemeye çalışan güvenlik davranışları ile temaslardır (Zvolensky ve diğ., 2011).

Kaçınma davranışları, gergin bir durum yaşandığında bireyin maruz kaldığı iç ve dış stres faktörlerini yönetmek için gerçekleştirilen eylemler ve kullanılan

düşüncelerin tamamıdır. Sıkıntıya dayanma belirli bir tolere etme seviyesini içermektedir fakat kaçınma davranışları tolere etme seviyesi ile karakterize bir kavram değildir. Kaçınma davranışları, gergin ve korku içeren durumlar yaşandığında uygun eylemlerin ve fikirlerin işleme konulmasıdır. Sıkıntıya dayanma kavramının içerisine kaçınma davranışları da bazı durumlarda dahil olabilmektedir fakat yapısal olarak bu süreçler birbiri ile aynı değildir (Zvolensky ve diğ., 2011).

İlgili Araştırmalar

Kişisel Bilgiler ile Madde Bağımlılığı İlişkisi Araştırmalar

Leone (2005), Amerika Birleşik Devletlerinde lise okuyan öğrencilerin yasa dışı ilaç kullanımına yönelik tutumlarını içeren bir araştırma gerçekleştirmiştir. Yaşları 13-16 arası olan 60 öğrencinin verisi çalışmada kullanılmıştır. Çalışmasının sonucunda lise öğrencilerinin %85'lik büyük bir kısmı yasa dışı ilaç kullanımını tehlikeli olarak görmekte olduğunu kalan kısmının olumlu fikirler geliştirdiğini belirtmiştir. Ayrıca tutumlar ile cinsiyetler arasında da anlamlı bir farkın olmadığını açıklamıştır (Leone, 2005).

Çırakoğlu ve Işın (2005) üniversite öğrencilerinde madde bağımlılığı algısını inceleyen ve öğrencilerin bağımlılığa yönelik tutumlarını kapsayan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 166 kadın, 148 erkek öğrencinin katıldığı bu çalışma sonucunda erkek öğrencilerin madde bağımlılığına bakışları ile kadın öğrencilerin madde bağımlılığına bakışları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Çırakoğlu & Işın, 2005).

Aksoy (2006) öğrencilerin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumlarını inceleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. 745 öğrenciden elde ettiği veriler ışığında kız ve erkek öğrencilerin bağımlılık yapan maddelere yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu kız öğrencilerin daha olumsuz tutum sergilediklerini bulmuştur. 15- 19 yaş arası olan öğrencilerin yaşları arttıkça tutumlarının da geliştiği, olumluya doğru seyrettiği bulunmuştur. Bu oluşa farkın anlamlı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca ailelerin maddi gelir seviyesine göre maddeye yönelik tutumun farklılaşmadığını açıklamıştır (Aksoy, 2006).

Tansel (2006), üniversite öğrencilerinin madde bağımlısı bireylere karşı tutumlarını incelemiştir. Kadın ve erkek toplam 2100 öğrencinin dahil edildiği çalışmada madde bağımlılarına tutum konusunda cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmuş kadın öğrencilerin tutumlarının olumlu olduğu açıklanmıştır. Madde

bağımlılığına tutum puanları ile yaş arasında anlamlı bir fark bulunmuş, yaş arttıkça olumlu tutumların geliştiği kanısına varılmıştır(Tansel, 2006).

Tekten (2010), polis kulu öğrencilerinin madde bağımlısı bireylere yönelik tutumlarını inceleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. 271 polis okulu öğrencisi ile yapılan bu çalışmada öğrencilerin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği puanları ve kişilik yapıları alt boyutundan aldıkları puanlar ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur. Kız öğrencilerin tutum puanları erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Yaş değişkeni ile ölçekten alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yaş düzeyi arttıkça tutum puanlarının arttığı ve öğrencilerin bilinçlendiği görülmüştür. Bireylerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum puanları ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bildirilmiştir(Tekten, 2010).

Çetin (2013), Yalova bölgesinde madde bağımlılığı algısını incelemiştir. Farklı yaş ve mesleklerden 500 kişi ile madde bağımlısı 100 kişinin katıldığı araştırmada, katılımcıların %46' sı bireylerin madde ile ilk tanıştıkları ortamın arkadaş çevresi olduğunu, bağımlı bireylerin %38,6' sı madde ile ilk tanışılan ortamın okul olduğunu söylemiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %90,2 'si madde bağımlılarının ötekileştirilip, dışlandıklarını düşünmektedir (Çetin, 2013).

Salar (2014) lise öğrencilerinin maddeye yönelik tutumu ve yaşam doyumu üzerine 569 katılımcının dahil olduğu bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bulgular dahilinde yaptığı inceleme sonucunda cinsiyetlerin uyuşturucu, sigara ve alkole yönelik tutumları etkileyen bir faktör olmadığını, cinsiyetlere göre tutumlarda bir farklılaşma olmadığını ve aradaki farkın anlamlı düzeyde olmadığını bulmuştur (Salar, 2014).

Demirören, Şenol, Koşan ve Saka (2015) psikolojik bozukluklara karşı damgalama eğitiminin gerekliliğini değerlendirmişlerdir. 775 katılımcının dahil edildiği araştırmada tıp fakültesi öğrencilerinin alkol ve madde bağımlılığına karşı tutumlarının olumsuz olduğunu ve bu bireylerle aralarına sosyal mesafe koymayı istedikleri bulunmuştur(Demirören ve diğ., 2015).

Potas ve arkadaşları (2015) tarafından gençlerin madde bağımlılığına dair bilgi, farkındalık ve damgalamalarının tespit edilmesi üzerinde bir çalışma yapılmıştır. 15-29 yaş arası 1117 bireyin verileri çalışmada kullanılmıştır. Madde bağımlılığına dair tutum düzeyinde, ön lisans-lisans, ön lisans- lisansüstü seviyeleri arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Tutum düzeyi ve yaş grupları arasında anlamlı farklar

göstermektedir. Mutlu- mutsuz, iyi-mutsuz, sakin-mutsuz, eğlenceli mutsuz, mutlu-demokratik ve sakin- demokratik aile tanımlamaları ile madde bağımlılığına tutum düzeyi arasında anlamlı farklılıklar ölçülmüştür (Potas ve diğ., 2015).

Ulusoy (2017) tarih öğretmenlerinin madde bağımlılığı ve medya bağımlılığına ilişkin görüşleri üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. 130 tarih öğretmenin katıldığı çalışmada öğretmenlerin, öğrencilerin maddeye kolay ulaşabildiği, çevre ve merak faktörlerinin maddeye sürüklediği ayrıca arkadaşlarında maddeye yöneltebildiği şeklinde düşünceleri içerisinde olduğu bulunmuştur (Ulusoy, 2017).

Tansel (2017) lise öğrencilerinin bağımlılık yapan maddelere olan tutumlarını incelemiştir. 948 lise öğrencisinin verilerinin kullanıldığı çalışmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre bağımlılık yapan maddelere tutum puanları ortalamaları incelediğinde cinsiyetler ile puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yaş grupları ile maddeye yönelik puan ortalamaları incelendiğinde aradaki farkın anlamlı olduğu bildirilmiştir. Öğrencilerin yaşının artması ile tutum puanlarının da artmış olduğunu açıklamıştır (Tansel, 2017).

Çakıcı ve arkadaşları (2019) KKTC’de, madde kullanımının yaygınlığı, risk etmenleri ve maddeye yönelik tutum üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 18-65 yaş arasındaki 1000 kişiden veri toplanmış ve madde kullanmayan bireylerin, kanuna aykırı bir madde kullanan bireyleri tehlikeli olarak algıladıklarını, onlarla her türlü temastan çekindiklerini ayrıca onların kişiliklerinin gelişmemiş olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır (Çakıcı ve diğ., 2019).

Yılmaz (2019) Manisa ilinde toplumun madde kullanan bireylere olan tutumu üzerinde bir çalışma gerçekleştirmiştir. 396 kişiden veri toplanmıştır. Yakın çevresinde alkol veya madde tedavisi alan biri olan katılımcıların, bağımlılık yapan madde kullananlara karşı tutumunun daha olumlu olduğunu, çevresinde bağımlı birey olmayan bireylerin bağımlı insanları tehlikeli olarak algıladıklarını bildirmiştir (Yılmaz, 2019).

Ceylan ve Tan (2019) 412 beden eğitimi öğretmenin dahil olduğu, beden eğitimi öğretmenlerinin bağımlılık yapan maddeleri kullananlara yönelik tutumlarını inceleyen bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmadaki bulgulara göre bireylerin yaşları ile madde kullanan bireylere yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır. Ayrıca bireylerin gelir düzeyleri ile de madde kullanan bireylere yönelik tutumları arasında da bir ilişki saptayamamışlardır (Ceylan & Tan, 2019).

Bağlanma Stilleri ile Madde Bağımlılığı Bakışı İlişkisi Araştırmaları

Şahin (1999) lise öğrencilerinin beklenti ve çevrelerine göre psikoaktif madde kullanımı yönünden karşılaştırmıştır. 1094 öğrencinin verileri araştırmaya dahil edilmiştir. Ebeveynleri hiçbir şeye karışmayan öğrencilerin madde kullanım oranının az olduğu; ebeveynleri serbest bırakan, ara sıra iyi davranan ve hiç iyi davranmayan öğrencilerin madde kullanım oranının yüksek ve devamlılık arz ettiği bulunmuştur(Şahin, 1999).

Caspers, Cadoret, Langbehn, Yucuis ve Troutman (2005) tarafından 148 evlatlık bireyin dahil edildiği güvensiz bağlanma stili ve madde kullanımı ilişkisi araştırması yapılmıştır. Güvensiz bağlanan bireylerin, güvenli bağlanan bireylere nazaran daha çok madde kullandıklarını bulmuştur(Casper ve diğ., 2005).

Akfert ve arkadaşları tarafından (2009) üniversite öğrencilerinde sigara- alkol kullanımı ve aile ilişkileri üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 192 üniversite öğrencisinin verileri araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmadan çıkan sonuca göre alkol kullanan öğrencilerin aile ortamının otoriter- baskıcı tutumdan oluştuğu görülmüştür. Ebeveyn ilişkilerinde uyumsuzluğun, istismarın yüksek olduğu bildirilmiştir. Aile içinde oluşan uyumsuzluğun uyuşturucu kullanımının da temel nedenlerinden biri olduğu açıklanmıştır(Akfert ve diğ., 2009).

Aydoğdu ve Olcay Çam (2013) madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin ebeveyn tutumlarına yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 544 bireyin verileri üzerinden çalışma yürütülmüştür. Yaptıkları çalışmada madde kullanım bozukluğu olan ergenlerin güvensiz bağlandığını, kararsız(saplantılı) ve korkulu bağlanma stillerinin güvenli bağlanan bireylere göre daha sık olduğunu, madde kullanım bozukluğu olmayan bireylerin güvenli bağlandığını aynı zamanda olumlu bağlanma davranışları geliştirdiğini bulmuşlardır (Aydoğdu & Olcay Çam, 2013).

Öngel Atar ve arkadaşları tarafından (2016) madde kullanım bozukluğu olan ergenlerin aile işlevleri, çift uyumu ve anne baba tutumları üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiştir. 41 erkek 9 kadın olmak üzere toplam 50 ergenin ve ebeveynlerinin verileri çalışmada kullanılmıştır. Çalışma sonucunda madde kullanım bozukluğu olan ergenler ile madde kullanım bozukluğu olmayan ergenlerin ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir fark saptanmış ve madde kullanan ergenlerin ihmalkar ebeveyn tutumunun, madde kullanmayan ergenlerde ise demokratik ebeveyn tutumunun daha fazla görüldüğü bildirilmiştir(Öngel ve diğ., 2016).

Koçhan ve İlhan (2015) tarafından erbaş ve erlerin ebeveynle bağlanma stilleri, depresyon seviyeleri ve stresle başa çıkma davranışlarının madde kullanımı açısından incelenmesi üzerine bir araştırma gerçekleştirilmiştir. 100 madde kullanan birey ile 100 madde kullanmayan olmak üzere toplam 200 birey ile çalışılmıştır. Madde kullanan bireylerin ebeveyn ilgi, kontrol ve koruma puanlarının madde kullanmayan bireylerin puanlarından yüksek olduğunu bulmuşlardır. Madde kullanan bireylerin ebeveyn tutumları ile madde kullanmayan bireylerin ebeveyn tutumlarının anlamlı bir biçimde farklılaştığını açıklamışlardır(Koçhan & İlhan, 2015).

Bülbül ve Odacı (2018) tarafından umutsuzluk, bağlanma stili ve aile yapısının madde kullanma eğilimine etkisini ölçmek için 903 lise öğrencisi ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda saplantılı bağlanma stili ile madde kullanma eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ve madde kullanma eğilimini yordadığını bulmuşlardır(Bülbül & Odacı, 2018).

Ebibi Çakır (2018) tarafında madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin ebeveyn tutumları üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiştir. 616 kişilik bir öğrenci grubundan veri toplanmıştır. Araştırma sonucunda madde kullanmayan öğrencilerin demokratik tutum puanları yüksek çıkarken, madde kullanan ergenlerin koruyucu ve otoriter ebeveyn tutum puanları yüksek çıkmıştır(Ebibi Çakır, 2018).

Sıkıntıya Dayanma Seviyesi ile Madde Bağımlılığı Bakışı İlişkisi Araştırmaları

Derelioğlu (1998) üniversite öğrencilerinin madde deneyimleri ve kaygı seviyelerinin karşılaştırılması üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada 720 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Çalışma sonucunda alkol ve sigara bağımlılığı ile sadece durumluk kaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, diğer psikoaktif maddelere bağımlılık ile hem durumluk hem de sürekli kaygı boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu açıklamıştır(Derelioğlu, 1998).

Grunberg ve arkadaşları (1999) iş stresi, alkol kullanımı ve sıkıntıya dayanma arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışma bulgularından hareketle katılımcıların iş stresi seviyelerinin artmasıyla sıkıntıya dayanma eşikleri düşük olanlar alkol kullanmaya yöneldiğini belirtmişlerdir. Sıkıntıya dayanma seviyesi düşük olan katılımcıların alkol kullanımına yatkın olduğunu açıklamışlardır (Grunberg, ve diğ. 1999).

Gürsoy, Bıçakçı ve Akduman (2005) tarafından sigara kullanan ve kullanmayan gençlerin kaygı seviyeleri üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Farklı sosyo ekonomik düzeyde 150 sigara bağımlısı birey ve 150 sigara bağımlısı olmayan birey

ile gerçekleştirilen bu çalışmada sigara kullanmayan bireylerin kaygı düzeyleri sigara kullanan bireylere göre anlamlı bir şekilde düşük bulunmuştur(Gürsoy ve diğ., 2005).

Buckner ve arkadaşları (2007) madde kullanan öğrencilerin sıkıntıya dayanma, rahatsızlığa dayanma ve depresyon üzerine inceleme yapmışlardır. Psikoloji bölümünde okuyan 265 öğrencinin verilerinin dahil edildiği bu çalışmada sıkıntıya dayanma seviyesi ile alkol, esrar kullanım sıklığı ve alkol, esrar kaynaklı problem sıklığı arasında ilişki olduğu bildirilmiştir (Buckner, ve diğ. 2007).

Howell ve arkadaşları tarafından (2010) sıkıntıya dayanma, kaygı hassasiyeti ve alkol ile ilgili sorunlar üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Alkol kullanan 224 bireyden toplanan veriler dahilinde kaygı hassasiyeti ile sıkıntıyı tolere edememenin alkol kullanımı ve boyutları ile ilişkisi olduğu sonucuna varmışlardır (Howel, ve diğ., 2010).

Baştürk ve arkadaşları tarafından (2018) tıp fakültesi öğrencilerinin sigara içme durumları ve anksiyete seviyeleri üzerinde bir çalışma gerçekleştirilmiştir. 157 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmada sigara içme sıklıkları ile anksiyete seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bildirmişlerdir (Baştürk, ve diğ., 2018).

Zelan (2019) üniversite öğrencilerinin stres seviyelerinin madde kullanımına yönelik tutumları üzerine 484 öğrenci ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada sigaranın faydaları ve sigaraya yönelik pozitif tutum alt boyutları ile toplam sigara algısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin stres düzeyleri yükseldikçe sigaraya yönelik negatif tutumlarının da azalmakta olduğunu açıklamışlardır. Ayrıca stres seviyeleri ile alkolün avantajlar alt ölçeği arasında arasın da pozitif yönlü manidar bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Son olarak öğrencilerin stres seviyesi yükselirken maddeye yönelik olumlu tutumlarının arttığını bulmuştur (Zelan, 2019).

Öz Duyarlık Seviyesi ile Madde Bağımlılığı Bakışı İlişkisi Araştırmaları

Rendon (2006) üniversite öğrencilerinde alkol kullanma etki eden faktörleri inceleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmasında farkındalık, öz anlayış ve ruh sağlığı semptomlarının alkol tüketimine etkisini keşfetmeye çalışmıştır. Çalışmasının sonucunda alkol kullanımının öz anlayış ile olumsuz bir ilişkiye sahip olduğunu keşfetmiştir. Ayrıca anlayışın, psikolojik dayanıklılığı anlamlı seviye yordayan bir faktör olduğunu bildirmiştir. (Rendon 2006; Bolat, 2013).

Toksoy ve Oktan (2019) tarafından ergen bireylerin kendine zarar verme davranışı ile öz duyarlık kavramının ilişkisi incelenmiştir. Alkol kullanımının da dahil olduğu kendine zarar verme davranışları ile ilişki incelemesine 608 öğrenci dahil edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre kendine zarar verme davranışı ile öz duyarlık arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki mevcuttur. Öz duyarlık seviyesinin alt boyutu olan öz yargılama boyutunun kendine zarar verme davranışlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu bildirilmiştir(Toksoy & Oktan, 2019).

Altındağ (2021), ergen bireylerde madde kullanımı üzerinde bir çalışma gerçekleştirmiştir. 150 bireyin katıldığı bu çalışmada, bireylerin algılanan demokratik ebeveynlik puanlarının arttıkça Madde bağımlılığından korunma Öz yeterlik ve alt boyutlarından alınan puanların düştüğü görülmüştür(Altındağ, 2021).

Demir ve arkadaşları (2022), bağımlılık yapıcı madde kullanan üniversite öğrencilerinin maddeye karşı bilinçlilik, tutum ve etiketleme davranışları üzerine bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. 612 üniversite öğrencisinin verisinin kullanıldığı bu çalışmada bireylerin farkındalık düzeyleri ile maddeye yönelik tutum puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur(Demir, ve diğ., 2022).

BÖLÜM III

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Öğrencilerin ana babaya bağlanma, öz duyarlılık, sıkıntıya dayanma değişkenleri ile maddeye yönelik toplumsal bakış değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu üç kavramın maddeye yönelik toplumsal bakışı yordama durumunun araştırılması maksadıyla araştırma nicel araştırma yöntemlerinin korelasyonel tarama modeli çerçevesinde yürütülmüştür. Korelasyonel tarama yöntemi ise, iki veya daha fazla parametrenin arasında meydana gelen ilişkilerin incelendiği yöntemdir.(Büyüköztürk ve diğ., 2020). Yapılan bu çalışmada öğrencilerin madde bağımlılığı düşünceleri ile sırasıyla ebeveyn bağlanma stilleri, öz duyarlılık ve sıkıntıya dayanma seviyeleri ilişkisi test edildiği için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Yakın Doğu Üniversitesinde okuyan lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Evrendeki bütün öğrencilerden veri toplanabilmesi mümkün olmadığı için evreni yansıtan bir örneklem grubu belirlenmiştir. Bu durum için seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örneklemede araştırmacı en kolay erişilebilir katılımcılardan başlayarak örnekleme oluşturmaya başlar. Elverişli örnekleme olarak da anılmaktadır. Maliyeti düşüktür, para ve zaman tasarrufu sağlar(Büyüköztürk, ve diğ., 2020). Araştırmanın güven düzeyi %95 ve örnekleme hatası %5 belirlenmiş ve araştırma kapsamına 0.05 örnekleme hatası baz alınarak 300 katılımcı alınması kararlaştırılmıştır (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004). Yapılan bu işlemler sonucunda çalışmanın örneklemini Yakın Doğu Üniversitesi, Fen ve Edebiyat Fakültesinde ve Sosyal Bilimler Enstitüsünde öğrenim gören 303 öğrenci oluşturmuştur.

Tablo 1.

Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 1’de öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.		

Tablo 1 (Devamı)

Cinsiyet

Kadın	174	57,43
Erkek	129	42,57

Yaş grubu

18-20 yaş	45	14,85
21-23 yaş	106	34,98
24-26 yaş	122	40,26
27 yaş ve üzeri	30	9,90

Uyruk

TC	268	88,45
KKTC	35	11,55

Eğitim Durumu

Üniversite	186	61,39
Yükseklisans	117	38,61

Aylık gelir

2000 TL ve altı	67	22,11
2001-4000 TL	113	37,29
4001 TL ve üzeri	123	40,59

Uyuşturucu madde ve bağımlılık ile ilgili haberlere en çok rastladığı yer

Diğer	8	2,64
Gazete ve dergilerden	2	0,66
Haber siteleri ve forumlardan	64	21,12
Radyodan	1	0,33
Sosyal medyadan	148	48,84
Televizyon	80	26,40

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin %57,43'ünün kadın, %42,57'sinin erkek olduğu, %14,85'inin 18-20 yaş arası, %34,98'inin 21-23 yaş arası, %40,26'sının 24-26 yaş arası, %9,90'ının 27 yaş ve üzeri yaş grubuna mensup olduğu, %14,85'inin uyruğunun TC, %11,55'inin uyruğunun KKTC olduğu, %61,39'unun üniversite mezunu, %38,61'inin yüksek lisans mezunu olduğu,

%22,11'inin aylık gelirinin 2000TL ve altında, %37,29'unun aylık gelirinin 2001-4000 TL arasında, %40,59'unun aylık gelirinin 4001 TL ve üzerinde olduğu, %0,66'sının gazete ve dergilerde, %21,12'sinin haber siteleri ve forumlarda, %0,33'ünün radyoda, %48,84'ünün sosyal medyada, %26,40'ının televizyonda, %2,64'ünün diğer kaynaklarda uyuşturucu madde ve bağımlılık ile ilgili haberlere en fazla rastladığı belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmanın birinci aşamasında Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği, Ana Babaya Bağlanma Ölçeği, Sıkıntıya Dayanma Ölçeği, Öz duyarlık ölçeği geliştiricilerinden ölçeklerin kullanım izinleri alınmıştır.

İkinci aşamada Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kuruluna başvurulmuş ve etik onay alınarak çalışmaya başlanmıştır.

Üçüncü aşamada çalışma başlığı kapsamında temel kavramlar açıklanmaya başlanmış ve ilgili araştırmalar incelenmiştir.

Dördüncü aşamada katılımcılardan veri toplanabilmesi için Google Forms sitesi aracılığı ile ölçekleri içeren bir online form oluşturulmuştur. Bu online formun linki katılımcıların GSM numaralarının olduğu uygulamaya iletilmiş ve veri toplanmaya başlanmıştır. Ayrıca 57 öğrenci ile üniversite içerisinde görüşülmüş linkler mail hesaplarına iletilmiştir.

Beşinci aşamada katılımcılardan elde edilen veriler Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı aracılığıyla çeşitli testlere tabii tutulmuştur.

Altıncı aşamada bulgularla birlikte sonuçlar yazılmış, sonuçlardan esinlenerek önerilerde bulunulmuş ve araştırma sonuçlandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Gönüllülere “Kişisel Bilgi Formu, Öz Duyarlılık Ölçeği, Sıkıntıya Dayanma Ölçeği, Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği ve Ana Babaya Bağlanma Ölçeği” uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu:

Gönüllülerin yaşları, cinsiyetleri, milliyetleri ve dahil oldukları enstitü veya fakülte hakkındaki soruları içeren araştırmacı tarafından hazırlanan formdur. Dört

sorudan oluşmaktadır. Önceden araştırmacı tarafından yazılmış cevap seçenekleri olan sorular olduğu gibi açık uçlu soruları da bulunmaktadır.

Öz Duyarlık Ölçeği

Neff (2003b) tarafından geliştirilmiştir. Toplamda 26 maddeden ve 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Yetişkinler ve üniversite öğrencilerine uygulanabilmektedir. Kişinin öz duyarlılığını ölçmektedir. Alt boyutlar: öz sevecenlik (5 madde), öz yargılama (5 madde), paylaşımların bilincinde olma (4 madde), izolasyon (4 madde), bilinçlilik (4 madde), aşırı özdeşleşme (4 madde) şeklindedir. 5'li likert tipi derecelendirme sistemi vardır(1: hiçbir zaman, 5: her zaman). Ölçeğin geneli için güvenirlik oranı .93 olarak ölçülmüştür. Bu sonuca göre test tekrar test güvenirliği sağlamıştır. Akın, Akın ve Abacı (2007) tarafından yapılan Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, 633 üniversite öğrencisi dahil edilmiştir. Yaptıkları Cronbach Alfa analizi sonucunda iç tutarlılık kat sayılarının .72 ile .80 arası olduğu saptanmıştır. Test tekrar test katsayılarının .56 ile .69 arası olduğu belirlenmiştir. Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonların .48 ile 71 arasında olduğu ve %27 oranında olan alt ve üst grup ortalamaları arasında oluşan tüm farkların anlamlı olduğu saptanmış ve ölçeğin güvenilir olduğu bulunmuştur(Akın ve diğ., 2007).

Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ile Bağlanma Stilleri, Sıkıntıya Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adlı bu araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri yanıtların güvenirliğini test etmek için Cronbach Alfa testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular dahilinde bu araştırma için Öz Duyarlık Ölçeği Cronbach Alfa değeri 0,861 olarak bulunmuş ve öğrencilerin yanıtlarının yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Sıkıntıya Dayanma Ölçeği

Simons ve Gaher (2005) tarafından oluşturulmuştur. Kişinin sıkıntıya dayanmasının değerlendirildiği 15 maddeden oluşan, 5'li likert tipi ölçektir(1: tamamen katılıyorum, 5: hiç katılmıyorum. 3 alt boyutu vardır. Bu alt boyutlar; tolerans(9 madde), regülasyon(3 madde), öz yeterlilik (3 madde) şeklindedir. Kaygı seviyesini ölçmektedir. Yetişkinlere 8 uygulanabilmektedir. Sargın ve arkadaşları tarafından 2012 yılında Türkçe geçerlik ve güvenirlik analizi yapılmıştır. Yaşları 18 ile 50 arası olan 167 katılımcı ile gerçekleştirmişlerdir. Ölçeğin tümü için güvenirlik değeri 0,89, alt ölçeklerden tolerans için 0,90, öz yeterlilik 0,64,

regülasyon için 0,80 olduğu bulunmuştur. Cronbach Alfa değerinin 0,60'ın yukarısında olmasından dolayı araştırmada kullanılmasında bir engel olmamaktadır. 6 hafta ara ile test tekrar test ölçümleri yapılmış ve $r=0,649$ olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre test tekrar test arası ilişki istatistiksel açıdan anlamlıdır(Sargın et al. 2012).

Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ile Bağlanma Stilleri, Sıkıntıya Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi araştırmasın katılan katılımcıların verdikleri yanıtların güvenilirliklerini ölçmek için Cronbach Alfa testi uygulanmıştır. Çalışmada ölçek için Cronbach Alfa değeri 0,868 olarak ölçümlenmiştir. Bu sonuca göre öğrencilerin yanıtlarının yüksek derecede güvenilir olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği:

Polat ve Kök tarafından 2019 yılında geliştirilmiştir. 18 yaş üstü erişkinlerin bağımlılığa ve madde bağımlılığına olan bakışlarını ölçmektedir. 4 alt boyuttan ve 47 maddeden oluşmaktadır. Ölçümler sırasında iç geçerliliği düşürdüğü görülen 3 madde ve faktör yükü istenilir seviyede 13 olmayan 10 madde testten çıkarılmış, 34 madde analiz edilmiştir. Alt boyutları; Aile ve birey yapısı etkisi(7 madde), çevre ve toplum etkisi(7 madde), toplumsal duyarlık(5 madde) ile kurumsal duyarlık ve mücadeledir(15 madde). 5'li likert yapıda bir ölçektir(1-Kesinlikle katılmıyorum, 5-Tamamen katılıyorum). Geçerlikle ilgili dört faktörlü yapıda hesaplanan varyans %46,46'dır. RMSEA değeri 0,076 olarak hesaplanmıştır. Bu değer %90 güvenirlikte 0,074 ve 0,078 güven aralığındadır. Test istatistiği değerinin $p \leq 0,05$ olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre RMSEA değerinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Güvenirlik seviyesini belirlemek için yapılan Cronbach Alfa testi sonucunda güvenirlik seviyesi 0,656 ile 0,929 değerleri arasında hesaplanmıştır(Polat & Kök, 2019).

Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ile Bağlanma Stilleri, Sıkıntıya Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adlı b çalışmaya katılan öğrencilerin verdikleri yanıtların güvenilirliklerini test etmek Cronbach Alfa testi uygulanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,675 olarak bulunmuş ve katılımcıların yanıtlarının oldukça güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Ana Babaya Bağlanma Ölçeği

Kapçı ve Küçükler tarafından 2006 yılında oluşturulan bir ölçektir. Yetişkinlerin ve üniversite öğrencilerinin ana babaya bağlanmaları, ilgi, aşırı korunma düzeylerini ölçmektedir. İlgi(12 madde) ve aşırı koruma(13 madde) olmak üzere iki alt boyuttan ve 25 maddeden oluşmaktadır. 4'lü likert yapıda bir ölçektir(0:Hiç böyle değildi, 3:Tamamen böyleydi). Yapılan geçerlik çalışmasında anne formunun puan ortalaması 51.44 (SS:10,93, n:441), baba formunun ortalaması 49.12 (SS:12,03, n:440) olarak bulunmuştur. Anne ve baba 29 formları arasındaki korelasyon .59 olarak hesaplanmıştır. Yapılan t testi sonucu ortalamalar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir($t(439)=-4.545; p<.0001$). Güvenirliği yansıtan Cronbach alfa değeri anne formunda .87, baba formunda .89 olarak bulunmuştur(Kapçı & Küçükler, 2006).

Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ile Bağlanma Stilleri, Sıkıntıya Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adlı çalışma için verileri toplanan öğrencilerin çalışmada verdikleri yanıtların güvenilirliklerini ölçmek için Cronbach Alfa Testi uygulanmıştır. Yapılan test bulgularınca Cronbach Alfa değeri bu çalışmada 0,674 olarak saptanmıştır. Verilen yanıtların oldukça güvenilir düzeyde olduğu görülmüştür.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı frekans analiziyle belirlenmiş olup, Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği, Öz duyarlılık Ölçeği, Sıkıntıya Dayanma Ölçeği ve Ana Baba Bağlanma Ölçeği puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler ve normallik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2.

Öğrencilerin Ölçek Puanlarının Normal Dağılıma Uyuma Durumu

	$\bar{x} \pm s$	Min-Max	Kol.-Smi.			Çarpıklık	Çarpıklık
			İst.	df	Sig.		
Aile ve birey yapısı etkisi	25,54±4,49	11-35	0,106	301	0,000	-0,474	0,583
Çevre ve toplum etkisi	29,03±4,39	8-35	0,145	301	0,000	-1,631	0,538
Toplumsal duyarlılık	19,32±3,25	7-25	0,131	301	0,000	-0,517	0,633

Tablo 2 (Devamı)

Kurumsal duyarlılık ve mücadele	36,95±10,73	15-75	0,102	301	0,000	0,526	0,449
Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği	110,84±13,06	68-168	0,078	301	0,000	0,389	0,812
Öz sevecenlik	15,61±3,61	5-25	0,089	301	0,000	0,112	-0,053
Öz yargılama	13,07±4,3	5-24	0,121	301	0,000	0,257	-0,690
Paylaşımların bilincinde olma	12,99±2,96	4-20	0,105	301	0,000	-0,163	0,103
İzolasyon	11,98±3,45	4-20	0,087	301	0,000	-0,099	-0,431
Bilinçlilik	12,72±2,83	4-20	0,112	301	0,000	-0,002	0,291
Aşırı özdeşleşme	11,77±3,57	4-20	0,104	301	0,000	0,107	-0,487
Tolerans	26,68±7,41	9-45	0,100	301	0,000	-0,087	-0,095
Regülasyon	8,74±2,77	3-15	0,129	301	0,000	0,284	-0,142
Öz yeterlilik	8,69±1,96	3-15	0,154	301	0,000	0,333	0,970
Sıkıntıya Dayanma Ölçeği	44,11±10,11	18-75	0,055	301	0,031	0,112	0,478
İlgi/Kontrol (Anne)	28,71±4,15	11-45	0,109	301	0,000	-0,451	1,702
Aşırı koruma (Anne)	8±4,3	0-21	0,122	301	0,000	0,559	-0,239
Ana Babaya Bağlanma Ölçeği (Anne)	36,71±5,36	17-61	0,092	301	0,000	0,718	0,789
İlgi/Kontrol (Baba)	28,65±4,79	10-51	0,103	301	0,000	-0,263	1,945
Aşırı koruma (Baba)	6,79±4,29	0-21	0,145	301	0,000	0,636	-0,400
Ana Babaya Bağlanma Ölçeği (Baba)	35,45±6,01	13-72	0,094	301	0,000	0,919	0,546

Tablo 2. incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen bireylerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği, öz duyarlılık ölçeği, sıkıntıya dayanma ölçeği ve ana baba bağlanma ölçeğinden aldıkları puanların normal dağılım gösterme durumunun incelendiği Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları normal dağılıma uymadığı yönünde olmuş olsa da, örneklem sayısının büyük olması ve ölçek puanların çarpıklık/basıklık katsayılarının $\pm 1,5$ aralık değerinde olmasından dolayı veri setinin normal dağılıma uyduğu belirlenmiştir.

Veri seti normal dağılıma uyduğundan dolayı araştırmanın hipotezlerinin test edilmesi aşamasından parametrik hipotez testleri uygulanmıştır. Katılımcıların cinsiyetine ve eğitim durumuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği, öz duyarlılık ölçeği, sıkıntıya dayanma ölçeği ve ana baba bağlanma ölçeği puanlarının karşılaştırılmasında bağımsız değişkende 2 kategori bulunduğu için bağımsız

örneklem t testi kullanılmıştır. Katılımcıların yaş grubuna ve aylık gelirine göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği, öz duyarlılık ölçeği, sıkıntıya dayanma ölçeği ve ana baba bağlanma ölçeği puanlarının karşılaştırılmasında ise bağımsız değişkende 2’den çok kategori olduğu için ANOVA kullanılmış ve ileri analiz olarak Tukey testi uygulanmıştır.

Araştırma verilerinin istatistiksel olarak analiz edilmesinde Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (SPSS) 26.0 yazılımı kullanılmıştır.

Araştırma Planı ve Süreci

Çalışmanın ilk aşamasında Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği, Ana Babaya Bağlanma Ölçeği, Öz duyarlılık Ölçeği ve Sıkıntıya dayanma ölçeği için ölçek sahiplerinden izin alınmıştır.	20 Ağustos 2021 – 29 Ağustos 2021
Çalışmanın ikinci aşamasında Yakın Doğu Üniversitesi Etik Kuruluna başvuru için gereken evraklar hazırlanarak başvuru yapılmış ve çalışma izni alınmıştır. Etik kurul onay yazısı Ek 9. Da bulunmaktadır.	10 Eylül 2021- 7 Ekim 2021
Üçüncü aşamada kavramsal temeller açıklanmaya başlanmış ve ilgili çalışmalar incelenmiştir.	Kasım 2021
Dördüncü aşamada Google Forms sitesi aracılığı ile form oluşturulmuş ve linkleri dağıtılmıştır. Ayrıca yüz yüze de veri toplanılması işlemleri de gerçekleştirilmiştir.	Şubat 2022
Beşinci aşamada elde edilen veriler Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı aracılığıyla işleme tabii tutulmuştur.	Mart 2022
Altıncı aşamada sonuçlar yazılmış, sonuçlar dahilinde önerilerde bulunulmuş ve araştırma sonlandırılmıştır.	Mayıs 2022

BÖLÜM IV

Bulgular

Araştırma üniversite öğrencisi bireylerin maddeye yönelik tutumları ile ebeveyn bağlanma tutumları, öz duyarlılık ve sıkıntıya dayanma seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemektedir. Ayrıca maddeye yönelik toplumsal bakış seviyesinin cinsiyet, yaş, uyruk, eğitim durumu ve maddi gelir düzeyi ile arasında istatistiki olarak manidar düzeyde bir fark olup olmadığının bulunmasını alt amaç olarak ele almıştır.

Alt Amaçlara Yönelik Bulgular

Tablo 3.

Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	t	p
Aile ve birey yapısı etkisi	Kadın	174	25,36	4,91	-0,792	0,429
	Erkek	129	25,78	3,85		
Çevre ve toplum etkisi	Kadın	174	28,98	4,19	-0,257	0,797
	Erkek	129	29,11	4,67		
Toplumsal duyarlılık	Kadın	174	19,19	3,39	-0,812	0,418
	Erkek	129	19,50	3,05		
Kurumsal duyarlılık ve mücadele	Kadın	174	36,44	11,54	-0,962	0,337
	Erkek	129	37,64	9,52		
Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği	Kadın	174	109,97	13,76	-1,353	0,177
	Erkek	129	112,02	12,00		

Tablo 3'te öğrencilerin cinsiyetine göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanları bağımsız örneklem t testi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki öğrencilerin cinsiyetine göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları (p:0,177) ve ölçeğin alt boyutları olan aile ve birey yapısı etkisi(p: 0,429), çevre ve toplum etkisi (p: 0,797), toplumsal duyarlılık (p: 0,418) ile kurumsal duyarlılık ve mücadele (p: 0,337)

puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Ölçeğin genel ortalamasının kadın öğrencilerde 109,97, erkek öğrencilerde 112,02 olduğu ölçülmüştür. Genel olarak erkek öğrencilerin aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık ile kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ve madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları, kadın öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur, fakat cinsiyetten kaynaklı bulunan bu puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 4.

Öğrencilerin Yaş Grubuna Göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

	Yaş grubu	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p
Aile ve birey yapısı etkisi	18-20 yaş	45	25,18	4,23	15	35	0,535	0,659
	21-23 yaş	106	25,52	3,87	12	35		
	24-26 yaş	122	25,46	5,21	11	35		
	27 yaş ve üzeri	30	26,47	3,73	18	35		
Çevre ve toplum etkisi	18-20 yaş	45	29,33	3,70	18	35	0,190	0,903
	21-23 yaş	106	29,15	3,29	14	35		
	24-26 yaş	122	28,82	5,32	8	35		
	27 yaş ve üzeri	30	29,03	4,75	13	35		
Toplumsal duyarlılık	18-20 yaş	45	19,58	3,22	12	25	0,401	0,752
	21-23 yaş	106	19,29	2,97	10	25		
	24-26 yaş	122	19,39	3,54	7	25		
	27 yaş ve üzeri	30	18,77	3,08	13	25		
Kurumsal duyarlılık ve mücadele	18-20 yaş	45	36,76	8,09	20	52	0,785	0,503
	21-23 yaş	106	36,27	9,57	15	75		
	24-26 yaş	122	36,93	12,02	15	70		
	27 yaş ve üzeri	30	39,67	12,47	18	61		
Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği	18-20 yaş	45	110,84	9,97	87	133	0,648	0,585
	21-23 yaş	106	110,24	12,83	68	168		
	24-26 yaş	122	110,60	14,43	70	151		
	27 yaş ve üzeri	30	113,93	12,21	95	137		

Tablo 4'te öğrencilerin yaş grubuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanları Anova testi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin yaş grubuna göre aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları alt boyutlarından aldıkları puanlar ile madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Maddeye yönelik toplumsal bakış değişkeni puan ortalamaları 18-20 yaş arası öğrencilerde 110,84, 21-23 yaş arası öğrencilerde 110,24, 24-26 yaş arası öğrencilerde 110,60 ve 27 yaş üzeri öğrencilerde 113,93 şeklinde ölçülmüştür. Katılımcı öğrencilerin yaş grupları fark etmeksizin aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ile madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları benzer bulunmuş ve en yüksek ortalamaya sahip grubun 27 yaş ve üzeri öğrenciler olduğu saptanmıştır.

Tablo 5.

Öğrencilerin Uyruğuna Göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

	Uyruk	n	$\bar{x}$	s	t	p
Aile ve birey yapısı etkisi	TC	268	25,75	4,42	2,332	0,020*
	KKTC	35	23,89	4,74		
Çevre ve toplum etkisi	TC	268	29,32	4,26	3,205	0,001*
	KKTC	35	26,83	4,83		
Toplumsal duyarlılık	TC	268	19,49	3,26	2,524	0,012*
	KKTC	35	18,03	2,93		
Kurumsal duyarlılık ve mücadele	TC	268	36,75	10,57	-0,885	0,377
	KKTC	35	38,46	11,90		
Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği	TC	268	111,31	13,06	1,758	0,080
	KKTC	35	107,20	12,70		

* $p\leq 0,05$

Tablo 5'te öğrencilerin uyruğuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanları Anova testi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin uyruğuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeğine ait aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi ile toplumsal duyarlılık alt boyutlarından almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Uyruğu TC olan öğrencilerin aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi ve toplumsal duyarlılık puanları, uyruğu KKTC olan öğrencilerin Aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi ve toplumsal duyarlılık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Katılımcıların uyruğuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları ile kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark yoktur ($p>0,05$). TC uyruklu bireylerin madde bağımlılığına toplumsal bakış değişkeni genel puan ortalamaları 111,31, KKTC uyruklu bireylerin genel puan ortalamaları 107,20 şeklinde hesaplanmıştır. KKTC ve TC uyruklu öğrencilerin kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ile madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları benzer bulunmuştur.

Tablo 6.

Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

	Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	s	t	p
Aile ve birey yapısı etkisi	Üniversite	186	25,04	4,59	-2,439	0,015*
	Yükseklisans	117	26,32	4,23		
Çevre ve toplum etkisi	Üniversite	186	28,76	4,42	-1,376	0,170
	Yükseklisans	117	29,47	4,33		
Toplumsal duyarlılık	Üniversite	186	18,89	3,31	-2,964	0,003*
	Yükseklisans	117	20,01	3,03		
Kurumsal duyarlılık ve mücadele	Üniversite	186	37,10	9,96	0,317	0,752
	Yükseklisans	117	36,70	11,89		
Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği	Üniversite	186	109,79	12,60	-1,767	0,078
	Yükseklisans	117	112,50	13,65		

* $p\leq 0,05$

Tablo 6’da öğrencilerin eğitim durumuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanları bağımsız örneklem t testi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin eğitim durumuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği alt boyutları olan aile ve birey yapısı etkisi ve toplumsal duyarlılık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Yüksek lisans yapan öğrencilerin aile ve birey yapısı etkisi puanları ile toplumsal duyarlılık puanları, üniversite lisans öğrencilerinin aile ve birey yapısı etkisi puanları ile toplumsal duyarlılık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Katılımcıların eğitim durumuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları ile çevre ve toplum etkisi puanları ve kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark yoktur ($p>0,05$).

Yüksek lisans yapan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi puanları ile madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları, üniversite okuyan katılımcıların çevre ve toplum etkisi puanları ile madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanlarından yüksek hesaplanmasına karşın, üniversite okuyan katılımcıların kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları, yüksek lisans yapan katılımcıların kurumsal duyarlılık ve mücadele puanlarından yüksek hesaplanmış ve hesaplanan puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Lisans seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanı ortalamaları 109,79, yüksek lisans seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin genel puan ortalamaları 112, 50 olarak hesaplanmıştır. Genel puan ortalamaları birbirlerine yakın olmakla beraber yüksek lisans seviyesi öğrencilerinin maddeye yönelik toplumsal bakış ölçeği puanları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7.

Öğrencilerin Aylık Gelirine Göre Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

	Gelir	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p	Fark
Aile ve birey yapısı etkisi	2000 TL ve altı	67	25,04	3,87	13	32	0,863	0,423	
	2001-4000 TL	113	25,42	3,85	13	35			
	4001 TL ve üzeri	123	25,91	5,28	11	35			
Çevre ve toplum etkisi	2000 TL ve altı	67	27,19	4,77	8	35	8,272	0,000*	1-2
	2001-4000 TL	113	29,81	3,12	17	35			1-3

	4001 TL ve üzeri	123	29,33	4,90	9	35			
Toplumsal	2000 TL ve altı	67	18,18	3,02	10	25	8,228	0,000*	1-2
duyarlılık	2001-4000 TL	113	20,14	2,92	7	25			1-3
	4001 TL ve üzeri	123	19,19	3,47	9	25			
Kurumsal	2000 TL ve altı	67	37,46	10,41	18	65	1,320	0,269	
duyarlılık	2001-4000 TL	113	35,66	8,09	15	66			
ve mücadele	4001 TL ve üzeri	123	37,85	12,80	15	75			
Madde	2000 TL ve altı	67	107,88	12,90	68	139	2,493	0,084	
Bağımlılığına	2001-4000 TL	113	111,04	8,96	89	148			
Toplumsal Bakış									
Ölçeği	4001 TL ve üzeri	123	112,27	15,86	70	168			

Tablo 7’de öğrencilerin aylık gelirine göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanları Anova testi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin aylık gelirine göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeğine ait çevre ve toplum etkisi ile toplumsal duyarlılık alt boyutlarından almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Geliri 2000 TL ve altında olan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi ve toplumsal duyarlılık puanları, geliri 2001-4000 TL arasında olan öğrencilerin ve geliri 4001 TL ve üzerinde olan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi puanları ve toplumsal duyarlılık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Katılımcı öğrencilerin aylık gelirine göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları ve ölçeğin alt boyutları olan aile ve birey yapısı etkisi puanları ile kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark yoktur ($p>0,05$).

Aylık gelir düzeyi 2000 TL ve altında olan bireylerin madde bağımlılığı toplumsal bakış değişkeni genel puan ortalaması 107,88, 2001-4000 TL arası geliri olan bireylerin puan ortalamaları 111,04, 4001 TL ve üzeri gelire sahip bireylerin puan ortalamaları 112,27 olarak hesaplanmıştır. Gelir düzeyleri fark etmeksizin öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları ile ölçeğe ait aile ve birey yapısı etkisi puanları ve kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları benzer bulunmuştur.

Tablo 8.

Öğrencilerin Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği puanları İle Öz duyarlılık Ölçeği, Sıkıntıya Dayanma Ölçeği ve Ana Baba Bağlanma Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlar

		Aile ve birey yapısı etkisi	Çevre ve toplum etkisi	Toplumsal duyarlılık	Kurumsal duyarlılık ve mücadele	Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği
Öz sevecenlik	r	0,126	0,135	0,094	0,041	0,146
	p	0,028*	0,018*	0,101	0,479	0,011*
Öz yargılama	r	0,045	-0,106	-0,062	0,044	0,000
	p	0,439	0,066	0,279	0,447	0,996
Paylaşımları bilincinde olma	r	0,132	0,131	0,089	0,063	0,163
	p	0,021*	0,023*	0,122	0,277	0,004*
Tablo 8 (Devamı)						
İzolasyon	r	0,058	0,050	0,009	-0,076	-0,023
	p	0,315	0,389	0,877	0,189	0,685
Bilinçlilik	r	0,104	0,129	0,037	0,063	0,141
	p	0,070	0,024*	0,516	0,271	0,014*
Aşırı özdeşleşme	r	0,053	-0,091	-0,018	-0,002	-0,019
	p	0,356	0,113	0,753	0,967	0,744
Tolerans	r	0,047	-0,007	0,076	0,023	0,052
	p	0,414	0,908	0,190	0,686	0,368
Regülasyon	r	-0,074	-0,013	-0,053	0,013	-0,032
	p	0,200	0,823	0,356	0,821	0,576
Öz yeterlilik	r	0,023	-0,157	-0,158	0,112	0,008
	p	0,692	0,006*	0,006*	0,051	0,890
Sıkıntıya Dayanma Ölçeği	r	0,019	-0,039	0,010	0,042	0,031
	p	0,746	0,500	0,861	0,462	0,594
İlgi/Kontrol (Anne)	r	-0,032	-0,074	-0,032	0,098	0,037
	p	0,583	0,197	0,573	0,087	0,523

Tablo 8 (Devamı)		0,011	-0,106	-0,124	0,190	0,094
Aşırı koruma (Anne)	r					
	p	0,854	0,066	0,031*	0,001*	0,104
Ana Babaya Bağlanma	r	-0,016	-0,142	-0,125	0,229	0,104
Ölçeği (Anne)	p	0,782	0,013*	0,030*	0,000*	0,072
İlgi/Kontrol (Baba)	r	0,068	0,007	0,033	0,075	0,095
	p	0,237	0,903	0,571	0,193	0,097
Aşırı koruma (Baba)	r	-0,043	-0,138	-0,210	0,180	0,035
	p	0,456	0,016*	0,000*	0,002*	0,549
Ana Babaya Bağlanma	r	0,024	-0,093	-0,124	0,188	0,101
Ölçeği (Baba)	p	0,682	0,107	0,031*	0,001*	0,080

* $p \leq 0,05$

Tablo 8’de öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanları ile öz duyarlık ölçeği, sıkıntıya dayanma ölçeği ve ana baba bağlanma ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları ile ölçeğin alt boyutları olan aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık puanları ile öz duyarlık ölçeği alt boyutları olan öz sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma ve bilinçlilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). ($r_{\text{MBTBÖ-Öz Sevecenlik}}=0,11$, $r_{\text{MBTBÖ-PBÖ}}=0,163$, $r_{\text{MBTBÖ-Bilinçlilik}}=0,141$).

Öz sevecenlik ve paylaşımların bilincinde olma puanları artan öğrencilerin, aile ve birey yapısı etkisi ile çevre ve toplum etkisi puanları ve madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde artmaktadır. Bilinçlilik puanları artan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi puanları ve madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanlarının pozitif yönde ve istatistiksel olarak artmakta olduğu hesaplanmıştır. Öz yargılama puanları artan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi puanları ile toplumsal duyarlılık puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azalmaktadır ($r_{\text{ÇTE-Öz yargılama}}=-0,106$).

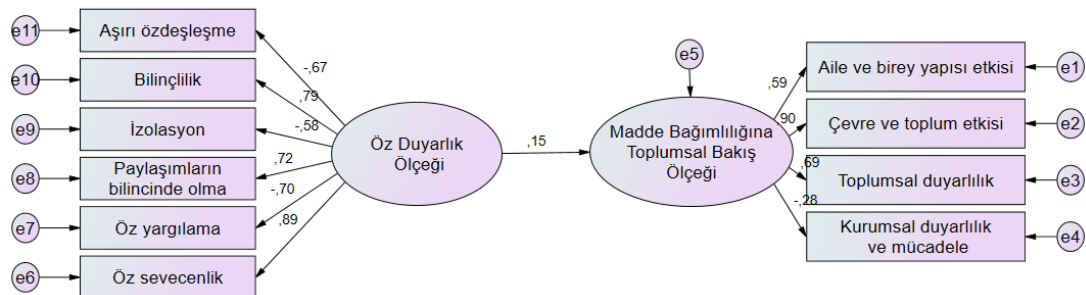
Öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği alt boyutları olan çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ile ana baba bağlanma ölçeği (anne) genel puanları ile ölçeğin aşırı koruma (anne) alt

boyutundan almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon vardır ($p<0,05$). ($r_{ABBÖA-MBTBÖ}=0,104$, $r_{AKA-MBTBÖ}=0,094$, $r_{İlgi/Koruma(anne)-MBTBÖ}=0,037$). Aşırı koruma (anne) puanları artan öğrencilerin toplumsal duyarlılık puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azalmakta, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde artmaktadır. Ana baba bağlanma ölçeği (anne) genel puanları artan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi ile toplumsal duyarlılık puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azalmakta, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde artmaktadır.

Katılımcı öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği alt boyutları olan çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ile ana baba bağlanma ölçeği (baba) genel puanları ile ölçeğin aşırı koruma (baba) alt boyutundan almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). ($r_{ABBÖB-MBTBÖ}=0,101$, $r_{AKB-MBTBÖ}=0,035$, $r_{İlgi/Koruma(Baba)-MBTBÖ}=0,095$). Aşırı koruma (baba) puanları artan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi ile toplumsal duyarlılık puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azalmakta, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde artmaktadır. Ana baba bağlanma ölçeği (baba) genel puanları artan öğrencilerin toplumsal duyarlılık puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azaldığı, Kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde arttığı görülmektedir.

Şekil 1.

Öğrencilerin Öz Duyarlık Ölçeği Puanlarının Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği Puanlarını Yordama Durumu

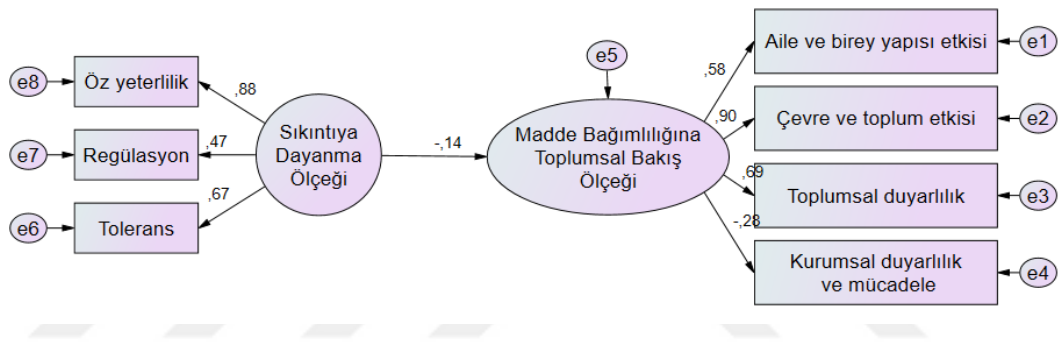

Şekil 1. araştırmaya dahil olan öğrencilerin öz duyarlık ölçeği puanlarının madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını yordama durumunun incelenmesi amacıyla kurulan yapısal eşitlik modellemesi bulguları gösterilmiştir.

Şekil 1.'e göre öğrencilerin öz duyarlık ölçeği puanlarının madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordadığı saptanmıştır ($\beta_{\text{Öz duyarlık-MBTBÖ}}=0,15$; $p<,05$).

Şekil 2.

Öğrencilerin Sıkıntıya Dayanma Ölçeği Puanlarının Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği Puanlarını Yordama Durumu

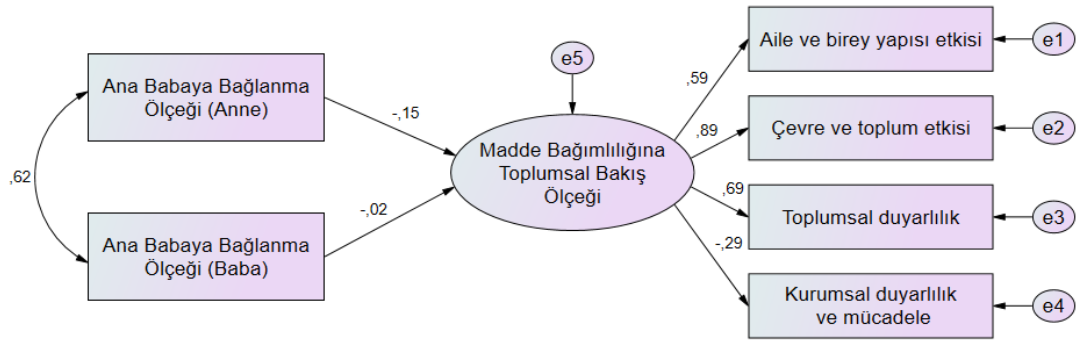

Şekil 2.'de öğrencilerin sıkıntıya dayanma ölçeği puanlarının madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını yordama durumunun incelenmesi amacıyla kurulan yapısal eşitlik modellemesi bulguları gösterilmiş olup, öğrencilerin sıkıntıya dayanma ölçeği puanlarının madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ve negatif yönlü olarak yordadığı tespit edilmiştir ($\beta=0,15$; $p<,05$).

Şekil 3.

Öğrencilerin Ana Baba Bağlanma Ölçeği Puanlarının Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeği Puanlarını Yordama Durumu

Şekil 3 (Devamı)

Şekil 3.'te gösterilen öğrencilerin ana baba bağlanma ölçeği puanlarının madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını yordama durumuna yönelik oluşturulan yapısal eşitlik modeli incelendiğinde, öğrencilerin ana baba bağlanma ölçeği anne formundan aldıkları puanların madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü olarak yordadığı ($\beta_{ABBÖA-MBTBÖ} = -0,15; p < 0,05$), ana baba bağlanma ölçeği baba formundan aldıkları puanların ise anlamlı düzeyde yordamadığı tespit edilmiştir ($\beta_{ABBÖB-MBTBÖ} = -0,02 ; p > 0,05$).

BÖLÜM V

Tartışma

Bu çalışmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre maddeye yönelik toplumsal bakış düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Erkek öğrencilerin tutum puanları kadın öğrencilere oranla yüksek bulunsada dahi aralarındaki ilişki manidar düzeyde değildir. İlgili araştırmada destekler nitelikte ve tersi nitelikte çalışmalar mevcuttur. Yapılan benzer bir çalışmada lise öğrencilerinin madde bağımlılığına tutumları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Tansel, 2017). Yine benzer bir araştırmada öğrencilerin maddeye yönelik bakışları ile cinsiyetleri arasında bir ilişki saptanamamıştır (Salar, 2014). Fakat desteklemeyen nitelikte de araştırmalar mevcuttur. Yapılan farklı bir araştırmada katılımcıların madde bağımlılığına tutum ve cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olduğu ve kadın öğrencilerin daha olumsuz tutumlar beslediği bulunmuştur (Aksoy, 2006). Başka bir araştırmada üniversite öğrencilerinin tutumları ve cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve kadın öğrencilerin daha fazla olumlu tutumlar beslediği sonucuna ulaşılmıştır (Tansel, 2006). Farklı sonuçlar içeren çalışmaların olması öğrencilerin bulundukları çevreden, kültürel yetişme ortamından kaynaklanıyor olabileceği yorumu yapılabilir.

Bu çalışmada öğrencilerin yaş değişkenine göre maddeye Yyönelik toplumsal bakış değişkeni puanları ve alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. İlgili araştırmalar üzerinden tartışıldığında elde edilen sonucun hem önceki araştırmalarla örtüştüğü hem de örtüşmediği görülmüştür. Yetişkinlerle yapılan bir çalışmada katılımcıların yaşı ile maddeye yönelik bakışı arasında herhangi bir ilişki saptanamamıştır (Ceylan & Tan, 2019). Üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada ise yaş ile tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve öğrencilerin yaşlarının arttıkça tutum puanlarının da arttığı bildirilmiştir(Tansel, 2006). Aynı şekilde bir başka araştırmada lise öğrencilerinin yaşları ile tutumları arasında anlamlı bir bulunmuş, katılımcıların yaşlarının artması ile olumlu tutumlarının arttığı bilgisine ulaşılmıştır(Tansel, 2017). Yine başka bir araştırmada tutum puanları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bireyin yaşının artmasıyla farkındalığının arttığı bildirilmiştir(Tekten, 2010). Yapılan ilgili çalışmalar neticesinde çoğunlukla yaş ile maddeye yönelik algı arasında bir ilişki olduğu ve bireylerin maddeye yönelik toplumsal bakışlarının yaş arttıkça geliştiği düşünülebilir.

Bu araştırmada madde bağımlılığına toplumsal bakış değişkeni genel puanları ve ölçeğin alt boyutları olan aile ve birey yapısı etkisi puanları ile kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ile aylık gelir arasında anlamlı bir düzeyde ilişki olmadığı bulunmuş ayrıca aylık geliri 2000 TL ve altında olan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi ve Toplumsal duyarlılık puanları, geliri 2001-4000 TL arasında olan öğrencilerin ve geliri 4001 TL ve üzerinde olan öğrencilerin puanlarından istatistiksel olarak manidar bir seviyede düşük olduğu görölmüştür. Daha önce yetişkinler ile yapılan bir araştırmada katılımcıların maddi gelirleri ve madde bağımlılığına olan bakışları arasında bir ilişki saptanamamıştır. Yapılan farklı bir çalışmaya göre ise maddi gelirin kişilerin maddeye yönelik farkındalığını etkilediği sonucunda ulaşmıştır. Bireylerin maddi gelirlerinin değişmesiyle tutumlarının değiştiği kanısına ulaşılmıştır(Tekten, 2010). Yapılan çalışmanın ilgili çalışmayla farklılaşmasının sebebi değişen dünya olduğu yorumu yapılabilir. Tekten tarafından (2010) 12 sene önceki düşünceler ve bilgiye ulaşım hızı ve imkanı şuan ile eş değer değildir. şuan herkes istediği bilgiye istediği zaman ulaşabilmektedir. Bu yüzden maddi gelirin, maddeye yönelik toplumsal bakışa etkisinin olmadığı düşünölebilir.

Bu çalışmada anne baba bağlanma düzeyi genel puanlar ile aşırı koruma (anne) alt boyutundan alınan puanlar ve çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık, kurumsal duyarlılık alınan puanlar arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuş ve ana babaya bağlanma düzeyi anne formunun maddeye yönelik toplumsal bakış düzeyi puanlarını yordadığı bildirilmiştir. Araştırma ile benzer sonuçlar içeren, ebeveyn tutumlarının dahil edildiği bir araştırmada madde kullanmayan öğrencilerin demokratik tutum puanları yüksek bulunurken, madde kullanan öğrencilerin koruyucu ve otoriter ebeveynlik tutum puanı yüksek çıkmıştır(Ebibi Çakır, 2018). Yine sonucu yakın bir araştırmada güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin, güvenli bağlanma stiline sahip bireylere göre madde kullanımına daha yatkın oldukları bulunmuştur(Casper, ve diğ., 2005). Üniversite öğrencilerinin dahil edildiği bir araştırmada otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumlarına sahip öğrencilerin alkol kullanmaya daha yatkın olduğu bulunmuştur (Akfert ve diğ., 2009). Erbaş ve erlerin dahil olduğu bir çalışmada da benzer sonuçların elde edildiği görölmüştür. Madde kullanan erbaş ve erlerin ebeveyn tutumları madde kullanmayan erbaş ve erlerin ebeveyn tutumlarından farklılaşmakta olduğu bildirilmiştir (Koçhan & İlhan, 2015). Yapılan bir başka araştırmada daha farklı bir sonuç elde edilmiştir, ebeveynlerin demokratik tutum puanlarının artmasına oranla madde bağımlılığından korunma ve

öz yeterlik puanlarının düştüğü, otoriter ebeveyn puanları arttıkça da madde bağımlılığından korunma ve öz yeterlik puanlarının yükseldiği belirtilmiştir (Altundağ, 2021). Gerek bu çalışma gerekse yapılan diğer çalışmalar eşliğinde bir çok farklı sonuca ulaşılmıştır. Buradan ebeveyn tutumlarının maddeye yönelik toplumsal bakışı etkilediği yorumu yapılabilir fakat tersi kanıtlarda mevcuttur. Fakat elde edilen bulgular dahilinde ilgili yapılmış çalışmalar ile yapılan araştırma sonuçları birbirlerini desteklemektedir.

Bu araştırmada yüksek lisans öğrencilerinin aile birey etkisi puanları ve Toplumsal Duyarlık puanlarının lisans öğrencilerinde anlamlı bir şekilde farklılaştığını, madde yönelik toplumsal bakış genel puanları, çevre ve toplum etkisi puanları, kurumsal mücadele puanları arasında bir anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yüksek lisans yapan öğrencilerin aile ve birey yapısı etkisi puanları ile toplumsal duyarlılık puanlarının, üniversite lisans öğrencilerinin aldıkları puanlardan yüksek olduğu ve anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Daha önce yapılmış olan bir araştırmada POMEM' de ve PMYO' da okuyan öğrencilerin maddeye yönelik tutum puanları kıyaslanmış ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır(Tekten, 2010). Yapılan bir başka araştırmada 15-29 yaş arası gençlerin eğitim seviyesi ile maddeye yönelik tutumları karşılaştırıldığında lise- ön lisans, ön lisans- lisans, ön lisans- lisansüstü düzeyleri arasında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunmuştur(Potas ve diğ., 2015). Eğitim seviyesi ile ilgili bu araştırmada okul seviyesi arttığında maddeye yönelik algının değiştiği görülmektedir. İlgili çalışmalarda Potas ve arkadaşları (2015) tarafından yapılmış çalışmada da destekler niteliktedir. Tekten (2010) tarafından bulunan sonuçlar zıt bir durum ifade etse de PMYO ile POMEM' in birbirinin dengi, yaklaşık kategoride olmasından dolayı eğitim seviyesinin maddeye yönelik toplumsal bakışa etki ettiği yorumu yapılabilir.

Gerçekleştirilen bu çalışmada madde bağımlılığına toplumsal bakış düzeyi genel puanları, Aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık puanları ile öz duyarlılık düzeyi alt boyutları olan öz sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma ve bilinçlilik ve öz yeterlilik puanları arasında istatistiksel olarak manidar bir korelasyon olduğu bulunmuş ve öz duyarlık değişkeninin, maddeye yönelik toplumsal bakış düzeyi puanları arasında pozitif yönlü ilişki saptanmıştır. Anne baba bağlanma değişkeni anne formunun madde bağımlılığına toplumsal bakış düzeyi ile arasında negatif yönlü bir ilişki

bulunmuştur. Yapılan araştırmalar incelendiğinde direk olarak toplumsal bakışa etkinin incelendiği bir çalışma bulunamamıştır. Bu sebepten dolayı yakın araştırmalara yönelinmiştir. Üniversite öğrencilerinde alkol kullanımını açıklayan bir araştırmada alkol kullanımı ile öz duyarlık arasında olumsuz bir ilişki olduğu keşfedilmiştir(Rendon, 2006; Bolat, 2013). Bir başka araştırmada bağımlılığında içerisinde bulunduğu bireylerin kendine zarar verme davranışları ile öz duyarlık seviyesi ilişkisi incelenmiştir. Öz duyarlık seviyesi ve öz yargılama alt boyutunun kendine zarar verme davranışlarını anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur(Toksoy & Oktan, 2019). Madde bağımlısı gençlerin dahil edildiği bir çalışmada da bireylerin farkındalık seviyeleri ile maddeye yönelik tutumları arasında bir ilişki olduğu görülmüş, farkındalığı arttıkça, tutumlarının da olumlu seyretmeye başladığı sonucuna varılmıştır (Demir ve diğ., 2022). Bu araştırmada öğrencilerin öz duyarlık puanlarının yükseldikçe, maddeye yönelik bakış ve algılarının olumlu yönde seyrettiği bulunmuş, Rendon tarafından yapılan araştırmada öz duyarlık puanlarının yükseldikçe alkol tüketiminin azaldığı bulunmuştur. Son araştırmada öz duyarlığın kendine zarar verme davranışlarını yordadığı görülmüştür. Karşılaştırma yapıldığı zaman üç araştırmanın da benzer sonuçlar içerdiği, birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Öz duyarlık seviyesi alt boyutlarının madde ve bağımlılığı hakkındaki yaklaşımlara, yatkınlıklara etki ettiği düşünülebilir.

Yapılan bu araştırmada sıkıntıya dayanma düzeyi puanlarının madde bağımlılığına toplumsal bakış düzeyi puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmüş ve negatif yönde bir etki olduğu saptanmıştır. Direk olarak aynı konuyu inceleyen ilgili araştırma bulunamadığı için yakın araştırmalar incelenmiştir. Alkol kullanan bireylerin katıldığı bir çalışmada alkol kullanımının kuşkuyu bastırma ile yakın bir ilişkide olduğu bulunmuştur (Howell ve diğ., 2015). Baştürk ve arkadaşlarının (2018) yapmış olduğu başka bir araştırmada bağımlılık davranışı gösteren öğrencilerle, madde kullanım sıklığı üzerine inceleme yapmış ve anlamlı bir ilişki saptayamamıştır. Yapılan araştırmanın ilgili çalışmayla uyuşmaması birebir aynı konu üzerinde olmamaları ve ilgili araştırmada adı geçen maddenin sigara olması yorumu yapılabilir. Çünkü sigara ulaşımı en kolay, sürekli rastlanılabilir bir madde olmasından dolayı, doğal, sıradan bir etki yaptığı düşünülmüş olabilmektedir. Bu araştırmada madde bağımlılığı kapsamına sigara dahil bütün bağımlılık yapıcı maddeler girmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular ve ilgili araştırma bulguları birbiri ile örtüşmemektedir.

BÖLÜM VI

Sonuç ve Öneriler

Bu kısımda belirlenen amaç ve alt amaçlar dahilinde elde edilen sonuçlara ve sonuçların akabinde oluşturulan öneriler aktarılmıştır.

Sonuçlar

Erkek öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanları, ölçeğin alt boyutları olan aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık ile kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları kadın öğrencilerin puanlarına kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Fakat cinsiyetler arası anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Yaş değişkenine göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanları, ölçeğin alt boyutları olan aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık ile kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları karşılaştırılmış istatistiksel olarak manidar bir fark bulunamamıştır.

TC uyruklu katılımcıların aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi ve toplumsal duyarlılık puanları KKTC uyruklu öğrencilerin puanlarından yüksek bulunmuş ve anlamlı bir fark saptanmıştır.

TC uyruklu öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları ile kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Yüksek lisans yapan öğrencilerin aile ve birey yapısı etkisi puanları ile toplumsal duyarlılık puanlarının, üniversite lisans öğrencilerinin aldıkları puanlardan yüksek olduğu ve anlamlı bir fark oluşturduğu bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim durumuna göre madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları, çevre ve toplum etkisi puanları, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır.

Aylık geliri 2000 TL ve altında olan öğrencilerin çevre ve toplum etkisi ile Toplumsal duyarlılık puanları, geliri 2001-4000 TL arasında olan öğrencilerin ve geliri 4001 TL ve üzerinde olan öğrencilerin puanlarından istatistiksel olarak manidar bir seviyede düşük olduğu görülmüştür.

Madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları, ölçeğin alt boyutları olan aile ve birey yapısı etkisi puanları, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları ile aylık gelir arasında anlamlı bir düzeyde fark yoktur.

Öğrencilerin madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği genel puanları ve aile ve birey yapısı etkisi, çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık puanları ile öz duyarlılık ölçeği alt boyutları olan öz sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma ve bilinçlilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiştir

Öğrencilerin ana baba bağlanma ölçeği (anne) genel puanları ve ölçeğin aşırı koruma (anne) alt boyutundan almış oldukları puanları ile madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği alt boyutları olan çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

Katılımcı öğrencilerin ana baba bağlanma ölçeği (baba) genel puanları ve ölçeğin aşırı koruma (baba) alt boyutundan almış oldukları puanlar ile madde Bbağımlılığına toplumsal bakış ölçeği alt boyutları olan çevre ve toplum etkisi, toplumsal duyarlılık, kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki mevcuttur.

Öz duyarlılık ölçeği puanlarının madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını istatistiksel olarak manidar seviyede ve pozitif yönde yordadığı bulunmuştur.

Sıkıntıya dayanma ölçeği puanlarının madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordamaktadır.

Ana baba bağlanma ölçeği anne formundan alınan puanların, madde bağımlılığına toplumsal bakış ölçeği puanlarını istatistiksel olarak manidar düzeyde ve negatif yönde yordamakta olduğu, baba formundan alınan puanların ise anlamlı seviyede yordamadığı sonucuna varılmıştır.

Öneriler

Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler

Bireylerin kaygıya dayanma seviyelerinin maddeye yönelik tutumları arasında ilişki olduğu bilinmektedir. Öğrencilerin öz anlayış seviyeleri maddeye ve bağımlılarına olan tutumlarına etki etmektedir. Bu yüzden klinisyenlere kendilerine sıkıntı sorunlarıyla gelen danışanları için nefes ve gevşeme egzersizlerini, şimdi ve burada yaklaşımı ile farkındalık egzersizlerini öğretmeleri önerilir. Bu sayede bireyin

kaygıya dayanma seviyesi aratacak ve o andaki farkındalığı yükselebilecektir. Mindfulness eğitimi seçenek olarak sunulabilir.

İnsanlar stresli, sıkıntılı günler yaşayabilmektedir. Bu sıkıntılarının zihinden atılması için yoga yapılması önerilebilir. Yoganın bedensel sıkıntıları azalttığı, bireyleri gevşettiği ve nefesi düzenlediği bilinmektedir. Bu sebepten dolayı danışana yoga eğitimi önerilebilir ve bu sayede kaygı düzeyi aşağıya çekilebilir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

Araştırma değişkenlerine ek olarak romantik ilişki geçmişi ve gelecek beklentisi değişkenleri de eklenerek çalışma genişletilebilir.

Öğrencilerin maddi gelirinin artmasıyla çevre ve toplum etkisi ve toplumsal duyarlık puanlarının da anlamlı bir şekilde arttığı bulunmuştur. Bu duruma ek olarak maddi gelire ebeveyn maddi geliri de dahil edilip geniş ve detaylı bir etkiyi keşfeden araştırmalar yapılabilir.

Yerel güvenlik unsurlarının da dahil edildiği örneklemeler oluşturulabilir. İlgili araştırmalarda polis, asker ve bekçilerin madde ve madde bağımlılığına toplumsal bakışlarını içeren çalışmalara rastlanılmamıştır.

Araştırmada yaş boyutu ile madde bağımlılığına toplumsal bakış ve alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmaya katılan bireyler 18-27 yaş arasında bulundukları için gelecekte yapılacak çalışmalar daha geniş yaş gruplarını da kapsayacak şekilde büyütülebilir ve böylelikle toplumdaki yaş gruplarının tutumları, algıları ve etkilendikleri değişkenler keşfedilebilir.

KKTC uyruklu katılımcıların ve TC uyruklu katılımcıların madde bağımlılığına toplumsal bakış puanları ile kurumsal duyarlılık ve mücadele puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Fakat araştırmaya katılan TC ve KKTC uyruklu bireylerin sayıları eşit değildir. KKTC uyruklu daha çok bireyden veri toplanarak sonuçların doğruluğu vurgulanabilir.

Bu araştırmada bireylerin sıkıntıya dayanma seviyelerinin maddeye yönelik toplumsal bakışı anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. İlgili araştırmalar bölümünde görüldüğü üzere bireylerin maddeye yönelik algıları ile sıkıntı seviyeleri arasında yapılmış araştırmalara çok rastlanılmamıştır. Sıkıntı seviyesinin bireylerin madde hakkındaki bakışlarına etkisi üzerinde çalışmalar genişletilebilir.

Direk olarak maddeye ve bağımlılarına yönelik tutumu, algıyı ve bilgiyi ölçen çalışmalar yapılabilir. İlgili araştırmalar incelendiğinde daha çok madde kullanan bireyler üzerinden kıyaslama yapılmaktadır.

Bireylerin Covid-19 hakkındaki korkularının da dahil edildiği, sıkıntı durumlarının fazlaca çalışıldığı araştırmaların yapılması oldukça değerli olacaktır.

Farklı üniversitelerde(Devlet-Vakıf) okuyan öğrencilerden veri toplanılıp çalışmanın genişletilebilir ve sosyal ortamın etkilerinin kıyaslanıp oldukça yaratıcı sonuçlar elde edilebilir.

Kaynakça

- Akça, F., Özyürek, A. (2019). Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişen çocuğa sahip ebeveynlerin sıkıntıyı tolere etme, depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(1): 347-361. DOI: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i1.1787>
- Aker, S., DüNDAR, C., Pekşen, Y. (2007). Sokaktakiler, yazılı basın ve damgalama. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11): 83-90. ISSN: 1303-0256
- Akfert Kolay, S., Çakıcı, E. Çakıcı, M. (2009). Üniversite öğrencilerinde sigara- alkol kullanımı ve aile sorunları ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10: 40-47.
- Akkuş Çutuk, Z. (2019). Üniversite öğrencilerinin duygusal öz yeterlik ile sıkıntıya dayanma düzeyi ilişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3): 211-218. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.454920>
- Akın, A., Akça, M. Ş. ve Gülşen, M. (2015). Sıkıntıyı tolere etme ölçeği Türkçe formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(2), 619-630.
- Akın, Ü., Akın, A., Abacı, R. (2007). Öz-duyarlılık ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33: 01-10.
- Aksoy, K. (2006). Lise Öğrencilerinin Bağımlılık Yapan Maddelere İlişkin Tutumları ve Bu Tutumlara Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya*.
- Altundağ, F. (2021). Ergenlerde Madde Kullanım Bozukluğunun Madde Bağımlılığından Korunmada Ergenlerde Öz Yeterlilik Ölçeği ve Anne Baba Tutum Ölçeği İle Değerlendirilmesi. *Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.
- Ainsworth MDS, Blehar MC, Waters E, Wall S. (1978). Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation. *Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates*,
- Aydın, İ. (2015). Psikopatolojiler ve Sıkıntıya Dayanamama İle İlgili İnançlar Arasındaki İlişki: Yaygın Anksiyete Bozukluğu İle Obsesif Kompulsif Bozukluk Karşılaştırması. *Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Gaziantep*.
- Aydoğdu, H., Olcay Çam, M. (2013). Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(3): 137-144. Doi: 10.5505/phd.2013.86580

- Bahadır, E., Güneş, F., Noyan, C.O. (2019). Madde kullanım bozukluğu olan bireylerde sıkıntıya toleransın madde kullanım sürecine etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 20(4): 214-223.
- Bahar, A. (2018). Uyuşturucu madde kullanımının nedenleri ve bağımlılık oluşum sürecinde iletişimsel yaklaşımların rolü ve önemi: polis kayıtları üzerinden olgusal bir inceleme. : *Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 55: 1-36. DOI: 10.26650/CONNECTIST2018-0032
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Başkurt, İ. (2003). Gençlik, madde bağımlılığı ve korunma yolları. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (8), 73-114.
- Baştürk, M., Koç, E. M., Sözmen, M. K., Arslan, M., Albaş, S. (2018). Tıp fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin sigara içme durumları, anksiyete düzeyleri ve 4207 sayılı kanun hakkındaki tutumları. *Konurlap Tıp Dergisi*, 10(3), 282-288. <https://doi.org/10.18521/ktd.337562>
- Bayramlık, Akın, H., Uluğ, F. (2019). Öğretmenlerin kişilik özellikleri ile damgalama davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(7), 4-17.
- Bolat, Z. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık ve Öz Anlayışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya*.
- Bostan, T., Bostan, A., Farsak, Ş. (2021). Özel yetenekli öğrencilerin yaşam doyumu ve öz duyarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6): 1-28. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/atlas/issue/60404/871885>
- Bowlby, J. (2021). *Bağlanma* (Çeviri: Tuğrul Veli Soylu). 5. Baskı. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2021). *Ayrılma* (Çeviri: Müge Günay). 2. Baskı. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Brown, R. A., Lejuez, C. W., Kahler, C. W., Strong, D. R., & Zvolensky, M. J. (2005). Distress tolerance and early smoking lapse. *Clinical Psychology Review*, 25, 713-733.

- Buckner J. D., Keough M. E., Schmidt N. B. (2007). Problematic alcohol and cannabis use among young adults: The roles of depression and discomfort and distress tolerance. *Addict Behav*, 32(9): 1957-1963 DOI: 10.1016/j.addbeh.2006.12.019
- Bülbül, K., Odacı, H. (2018). Lise öğrencilerinde umutsuzluk, bağlanma stili ve aile yapısının madde kullanma eğilimini yordama gücü. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 21: 360,369.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, Kılıç, E., Akgün, Ö.E., Kara, Ş., Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*(29. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Caspers, K. M., Cadoret, R. J., Langbehn, D., Yucuis, R., & Troutman, B. (2005). Contributions of attachment style and perceived social support to lifetime use of illicit substances. *Addictive Behaviors*, 30, 1007-1011.
- Cohen, L. J. (2019). *A'dan Z'ye Psikoloji* (Çeviri: Mihriban Doğan). 2. Baskı. İstanbul: Say Yayınları.
- Ceylan, Y., Tan, Ç. (2019). Beden eğitimi öğretmenlerinin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanım yaygınlığı, bağımlılık yapıcı maddelere ve bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(5): 2177-2197. DOI: 10.29228/TurkishStudies.30257
- Çakıcı, M., Babayiğit, A., Karaaziz, M., Eş, A. (2019). KKTC'de erişkin bireylerde psikoaktif madde kullanımının yaygınlığı, risk etmenleri ve madde kullanımına yönelik tutumların incelenmesi 2003-2017. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(3), 277-286.
- Çalışır, M. (2009). Yetişkin bağlanma kuramı ve duygulanım düzenleme stratejilerinin depresyonla ilişkisi. *Psikiyatri Gündel Yaklaşımlar*, 1:240-255.
- Çetin, Y. (2013). Madde Bağımlılığı ve Yalova Ölçeğinde Madde Bağımlılığı Algısı. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yalova.
- Çırakoğlu, O. C., Işın, G. (2005). Perception of drug addiction among Turkish university students: Causes, cures, and attitudes. Faculty of Economic and Administrative Sciences, Elyadal Research Laboratory, Başkent University. Ankara.
- Değirmenci, B. (2020). Covid-19 algısının sosyal endişeler üzerindeki etkisinde sıkıntıya dayanmanın aracılık etkisinin incelenmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 06(Özel sayı): 83-93.
- Demir, F.Ü., Aslan, Akpınar, E., Batmaz, S., Çelikbaş, Z., Hızlı, Sayar, G., Ünübol, H. (2022). Sigara, alkol veya madde kullanan üniversite öğrencilerinin bağımlılığa

- yönelik farkındalık, olumsuz tutum ve damgalama düzeyleri. *Bağımlılık Dergisi*, 23(1):86-94. DOI: 10.51982/bagimli.978640
- Demirel, Ö. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Şafak Matbaacılık
- Demirören M, Şenol Y, Aytuğ Koşan AM, Saka MC. Tıp eğitiminde ruhsal bozukluklara karşı damgalama eğitimi gereksiniminin değerlendirilmesi: *Nitel ve nicel yaklaşım*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2015; 16(1):22-29. Doi: 10.5455/apd.45731
- Derelioğlu, Y. (1998). Üniversite Öğrencilerinin Psikoaktif Madde Deneyimleri ile Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Dönmez, A (2000) “Bağlanma: yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve”. *Türk Psikoloji Bülteni*. 16, 17, ss. 29-50.
- Ebibi Çakır, S. (2018). Madde Kullanan ve Kullanmayan Ergenlerin Anne Baba Tutumları ve Aile İşlevleri Açısından Karşılaştırılması. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Kocaeli.
- Erkan, S. (2004). Öğretmenlerin bilgisayara yönelik tutumları üzerine bir inceleme. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12): 141-145.
- Furnham, A., ve Ribchester, T. (1995). Tolerance of ambiguity: A review of the concept, its measurement and applications. *Current Psychology*, 14(3), 179-199.
- Germer, C.K. (2020). *Öz Şefkatli Farkındalık Tahrip Edici Duygularla Başa Çıkabilmek*. 1. Baskı. İstanbul: Diyojen Yayınları.
- Germer, C.K., Neff, K. (2020). *Öz Şefkatli Farkındalık Uygulama Rehberi*. 1.Baskı. İstanbul: Diyojen Yayınları.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28),114- 128.
- Görünmez, M. (2006). Bağlanma Stilleri ve Duygusal Zeka Yetenekleri. *Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa*.
- Grunberg, L.M., Anderson-Connolly, S., Edward, R.G. (1999) Work stress and self-reported alcohol use: The moderating role of escapist reasons for drinking. *Journal of Occupational Health Psychology*, (4)1: 29-36
- Gürsoy, F., Bıçakçı, M. Y., Akduman, G.G. (2005). Sigara kullanan ve kullanmayan gençlerin kaygı düzeylerinin incelenmesi, *Adli Psikiyatri Dergisi*, Ankara, 2(3), 23-31.
- Howell, A.N., Leyro, T.M., Hogan, J., Buckner, J.D., Zvolensky, M.J. (2010) Anxiety Sensitivity, Distress Tolerance, and Discomfort Intolerance In Relation To Coping

- and Comformity Motives For Alcohol Use and Alcohol Use Problems Among Young Adult Drinkers. *Addictive Behaviors*, 35, 1144- 1147.
- İnceoğlu M. (2011). *Tutum Algı İletişim*. (6. Baskı) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kararımak, Ö. (2007). Deprem yaşamış bireylerde psikolojik sağlamlığa etki eden kişisel faktörlerin incelenmesi: Bir model test etme çalışması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.
- Kapçı, E. G., Küçüker, S. (2006). Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4): 286-295.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, Özdoğan, S., Üstündağ, M.F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Keskin, G., Çam, O. (2007). Bağlanma süreci: ruh sağlığı açısından literatürün gözden geçirilmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 23(2): 145-158.
- Koç, A., Tayaz, E., Erdem, Ö., Kurt, B., Öztaş, D. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin bağımlılık ile ilgili bilgi ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ankara Medical Journal*, 18(4):508-518. <https://doi.org/10.17098/amj.462916>
- Koçhan, K., İlhan, T. (2015). Erbaş/erlerin ebeveyne bağlanma stilleri, depresyon düzeyleri ve stresle başa çıkma stillerinin madde kullanımı açısından incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 2(2): 61-109. DOI 10.15805/addicta.2015.2.2.070
- Korkmaz, B. (2018). Öz-duyarlık: Psikolojik belirtiler ile ilişkisi ve psikoterapide kullanımı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 10(1), 40-58.
- Kukula, O. (2021). *Yeni Araştırmaların Işığında Madde Bağımlılığı Türleri Ve Tedavileri*. 1. Baskı. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Kuzu, S. (2011). Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitime Yönelik Tutumları Ve Öz Duyarlık Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Leone, K. (2005). 'An analysis of high school students attitude towards illicit drug use, and drug legalization.' Ph.D. thesis, Capella University, Minnesota, United States.
- Mallı, Y. Ç. (2019). Yetişkinlerde Algılanan Sosyal Yetkinlik İle Sıkıntıya Dayanma Kapasitesinin Dijital Oyun Oynama Motivasyonu ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Mantar, A., Yemez, B. ve Alkın, T. (2011). Anksiyete duyarlılığı ve psikiyatrik bozukluklardaki yeri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(3), 187-193.

- Nacar, E. H., Gökkaya, F. (2019). Bağlanma ve maternal bağlanma konusunda bir derleme. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(1): 49-55.
- Neff, K. D., Pisitsungkagarn, K., & Hsieh, Y. P. (2008). Self-Compassion and selfconstrual in the United States, Thailand, and Taiwan. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39, 267–285.
- Neff, K.D. (2003a). Self-Compassion: An Alternative Conceptualization of a Healthy Attitude to ward Oneself. *Self and Identity*, 2 (2), 85-102
- Neff, K. D. (2003). The development and validation of a scale to measure self compassion. *Self and Identity*, 2, 223–250.
- Neff, K. D. ve Mcgehee, P. (2010). Self-compassion and psychological resilience among adolescents and young adults. *Self and Identity*, 9 (3): 225-240.
- Ögel, K. (2001). *İnsan, yaşam ve bağımlılık tartışmalar ve gerekçeler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Öngel Atar, A., Yalçın, Ö., Uygun, E., Çiftçi Demirci, A., Erdoğan, A. (2016). Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde aile işlevlerinin, çift uyumunun ve anne baba tutumunun değerdendirilmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 53: 38-44.
- Öveç, Ü. (2007). Öz Duyarlık İle Özbilinç, Depresyon, Anksiyete Ve Stres Arasındaki İlişkilerin Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya*.
- Özcan, S., Taş, H.Y., Çetin, Y. (2013). Sigara ile mücadelede toplumsal bilinç. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2(4), 152-175.
- Özpoyraz, N., Taman, L., Şentürk, A. (1998). Alkol ve madde kullanım bozuklukları. *Galenos Dergisi*, Ocak, 58-66.
- Özyeşil, Z. (2011). *Öz-anlayış ve bilinçli farkındalık*. Ankara: Maya Akademi.
- Öztürk,M.O., Uluşahin,N.A.(2018), *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, Ankara: Bayt.
- Pamuk, M., Gökçe, Z. (2020). Rehber öğretmenlerin psikolojik sağlamlıklarının öz eleştirel ruminasyon, sıkıntıyı tolere etme ve psikolojik kırılganlık bağlamında incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 63-78.
- Polat, H., Kök, B. (2019). Toplumda madde bağımlılığı algısı: bir ölçek geliştirme çalışması. *Bağımlılık Dergisi*, 20(3): 119-132.
- Potas N, Erçetin SS, Yılmaz M, Açıkalın ŞN, Güngör H, Akyol ES, et al. *Gençlerin Madde Bağımlılığı ve Bağımlılarına İlişkin Bilgi, Farkındalık, Algı ve Damgalamalarının Belirlenmesi Projesi*. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Projeleri Destek Programı, Ankara, 2015.

- Shaver, P. R., & Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the “big five” personality traits: Their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 536-545.
- Sağar, M. E. (2018). Eğitim fakültesi öğrencilerinin sigara bağımlılığına yönelik tutumları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19): 491-507. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ksbd/issue/41531/501246>
- Salar, M. E. (2014). Lise Öğrencilerinin Madde Bağımlılığına Tutumları ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Erzurum*.
- Sargın, A.E., Özdel, K., Utku, Ç., Kuru, E., Alkar , Yalçınkaya, Ö., Türkçapar, M.H. (2012). Sıkıntıya dayanma ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*. 1:152-161.
- Seven, M. A. & Engin, A. O. (2010). Öğrenmeyi etkileyen faktörler . *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 12 (2) , 189-212.
- Sezgin, M., Şimşek, İ. (2019). Bireyin sıkıntıya dayanması üzerine sosyal medyanın rolü. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18): 1259-1281. DOI: 10.26466/opus.537720
- Sümer, A. (2008). Farklı Öz-Anlayış (Self-Compassion) Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinde Depresyon Anksiyete ve Stresin Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya*.
- Süngü, H. (2014). Üniversite öğrencilerinin zararlı madde kullanımına ilişkin tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 167-194.
- Şahin, M. (1999). Lisedeki Öğrencilerin Başarı, Beklenti, Ekonomik Düzey ve Çevrelerine Göre Psikoaktif Maddeleri Kullanım Yönünden Karşılaştırılması, Yayımlanmamış Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi, İstanbul*.
- Tansel B. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Mersin*.
- Tekten, V. (2010). Polis Okulu Öğrencilerinin Madde Bağımlısı Bireylere Yönelik Tutum ve Davranışları (İstanbul İli Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Yeditepe Üniversitesi, İstanbul*.
- Tel, F.D., Sarı, T. (2016). Üniversite öğrencilerinde öz-duyarlık ve yaşam doyumu. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 292-304.

- Toksoy, P., Oktan, V. (2019). Ergenlerde kendine zarar verme davranışının yordayıcıları olarak öz duyarlık ve stresle başa çıkma tarzları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48):1-14.
- Tosun, M. (2008). *Madde bağımlılığına genel bakış. Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi*, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri.
- Tüzün, O., Sayar, K. (2006). *Bağlanma kuramı ve psikopatoloji*. Düşünen Adam Dergisi, 19(1), 24-39.
- Ulusoy, K. (2017). Tarih öğretmenlerinin madde bağımlılığı ve medya bağımlılığı ile ilgili düşünceleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1): 385-400.
- Uygurtaş Güngör, G. (2020). Ceza İnfaz Kurumunda Çalışan Personellerin İkincil Travmatik Stres Düzeylerini Sıkıntıya Dayanma Gücü, Psikolojik Sağlamlık ve Tükenmişlik Algısının Yordayıcılığı, Yüksek Lisans Tezi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin*.
- Uzbay, T. (2009). Madde bağımlılığının tarihçesi, tanımı, genel bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, (21-22),1-120.
- Yağbasanlar, O. (2017). Kavramsal bir bakış: öz şefkat. *Eğitim ve öğretim araştırmaları dergisi*, 6(2): 88-101.
- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yılmaz Aydın, D. (2018). Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Sınav Kaygısı, Bağlanma Stilleri ve Annelerinin Kaygı Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Yılmaz, G. (2019). Sosyal Hizmet Bakış Açısından Toplumun Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere İlişkin Tutum ve Davranışları: Manisa İli örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa*.
- Yılmaz, G., Kaylı Şaşman, D. (2020). Toplumun bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ve davranışları: Manisa ili örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 326-338.
- Yılmaz, M. T., Kesici, Ş. (2014). Anne baba tutumları ve kardeş sırasının üniversite öğrencilerinin öz anlayışlarının gelişimine etkisi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6): 131-157.
- Yılmaz, M., Cüceler, S. (2019). Alkol bağımlılığı ve damgalama. *Bağımlılık Dergisi*, 20(3): 167-174.

- Yörükan, T. (2020). *Bağlanma ve Sonraki Yaşlarda Görülen Etkileri*. 4. Basım. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Zelan, R. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Stres Düzeylerinin ve Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Madde Kullanımına Yönelik Tutumları İle İlişkisi. *Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep*.
- Zvolensky, M. J., Leyro, T. M., Bernstein, A. ve Vujanovic, A. A. (2011). Historical perspectives, theory, and measurement of distress tolerance. In M. J. Zvolensky, A. Bernstein ve A. A. Vujanovic (Ed.), *Distress tolerance: Theory, research, and clinical applications* (pp. 3- 27). New York, NY: The Guilford Press.

EKLER**Ek 1.****Demografik Bilgi Formu**

CİNSİYET: Kadın() Erkek() Belirtmek İstemiyorum()
YAŞ:
UYRUK: Türkiye () KKTC () Diğer ()
ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ BÖLÜM:

Ek 2.**Öz Duyarlık Ölçeği**

1	Bir yetersizlik hissettiğimde, kendime bu yetersizlik duygusunun insanların birçoğu tarafından paylaşıldığını hatırlatmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
2	Kişiliğimin beğenmediğim yönlerine ilişkin anlayışlı ve sabırlı olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
3	Bir şey beni üzdüğünde, duygularıma kapılıp giderim.	1	2	3	4	5
4	Hoşlanmadığım yönlerimi fark ettiğimde kendimi suçlarım.	1	2	3	4	5

Ek 3.
Öz Duyarlık Ölçeği İzni

<20202610@std.neu.edu.tr>
20. Aug
2021,
13:27
to ahmet.akin

Sayın Prof. Dr. Ahmet AKIN Hocam,

İsmim İbrahim Çağlar DURMAZ. Yakın Doğu Üniversite klinik psikoloji yüksek lisans programı öğrencisiyim.

Geliştiricisi olduğunuz "Öz Duyarlık Ölçeği"ni çalışmamda kullanabilmek için izninizi istirham ederim.

Saygılarımla

İbrahim Çağlar DURMAZ

AHMET AKIN Fri, 20 Aug,13:31 to me

Kullanabilirsiniz iyi çalışmalar

Gönderen: IBRAHIM_CAGLAR DURMAZ <20202610@std.neu.edu.tr>

Gönderildi: 20 Ağustos 2021 Cuma 13:27:54

Kime: AHMET AKIN

Konu: Ölçek izni

Ek 4.**Sıkıntıya Dayanma Ölçeği**

	Tamamen katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Pek katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
Sıkıntılı ya da üzgün hissetmek bana dayanılmaz gelir					
Sıkıntılı ya da üzgün hissettiğimde tek düşünebildiğim ne kadar kötü hissettiğimdir					
Sıkıntılı ya da üzgün hissetmenin üstesinden gelemem					
Sıkıntılı duygularım beni tamamen ele geçirecek kadar yoğunudur					

Ek 5.**Sıkıntıya Dayanma Ölçeği İzni**

21Aug,13:29 <20202610@std.neu.edu.tr> Sat,
to
esargin79

Sayın Emre SARGIN Hocam,

İsmim İbrahim Çağlar DURMAZ. Yakın Doğu Üniversite klinik psikoloji yüksek lisans

programı öğrencisiyim.

Geliştiricisi olduğunuz "Sıkıntıya Dayanma Ölçeği"ni çalışmamda kullanabilmek için
izninizi istirham ederim.

Saygılarımla

İbrahim Çağlar DURMAZ

22Aug,10:47 Emre Sargin Sun,
to me

Merhaba

Kullanabiirsiniz tabii ki.

İyi çalışmalar.

Ek. 6.**Ana Babaya Bağlanma Ölçeği- Anne formu**

	Tamamen böyleydi	Kısmen böyleydi	Pek böyle değildi	Hiç böyle değildi
Benimle yumuşak ve arkadaşça bir tarzda konuşurdu.				
İhtiyaç duyduğum kadar yardım etmezdi.				
Hoşlandığım şeyleri yapmama izin verirdi.				
.Duygusal olarak bana karşı soğuk görünürdü.				

Ek 7.**Ana Babaya Bağlanma Ölçeği- Baba formu**

	Tamamen böyleydi	Kısmen böyleydi	Pek böyle değildi	Hiç böyle değildi
Benimle yumuşak ve arkadaşça bir tarzda konuşurdu.				
İhtiyaç duyduğum kadar yardım etmezdi.				
Hoşlandığım şeyleri yapmama izin verirdi.				
.Duygusal olarak bana karşı soğuk görünürdü.				

Ek 8.**Ana Babaya Bağlanma Ölçeği İzni**

<20202610@std.neu.edu.tr> Wed, 25

Aug, 13:04

to eminegulkapci

Sayın Prof. Dr. Emine Gül KAPÇI Hocam,

İsmim İbrahim Çağlar DURMAZ. Yakın Doğu Üniversitesi klinik psikoloji yüksek lisans programı öğrencisiyim.

Geliştiricisi olduğunuz "Ana Babaya Bağlanma Ölçeği"ni çalışmamda kullanabilmek için izninizi istirham ederim.

Saygılarımla

İbrahim Çağlar DURMAZ

Emine Gül Kapçı

Sun, 29 Aug, 21:32

(10days ago)

to me

internet sitemden erisebilirsiniz

basarılar

saygılar

egk

Ek 9.**Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği**

Bulunduğunuz Şehir/Semt:

Yaşınız:

Cinsiyet: Kadın () Erkek () Belirtmek İstemiyorum ()

Eğitim Durumunuz	Okuryazar Değil ()	Okuryazar ()	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Lisans ()	Yüksek Lisans ()
------------------	------------------------	------------------	----------------	-----------------	-------------	---------------	----------------------

Mesleğiniz	Öğrenci ()	Ev hanımı ()	Memur ()	İşçi ()	Esnaf ()	Emekli ()	Kariyer meslek ()	İşsiz ()	İş adamı ()	Diğer
------------	----------------	---------------------	--------------	-------------	--------------	---------------	-----------------------	--------------	--------------------	----------------

Aylık ortalama gelir	0-1000 TL ()	1001 TL- 2000 TL ()	2001 TL- 3000 TL ()	3001 TL- 4000 TL ()	4000 TL ve üstü ()
-------------------------	------------------	-------------------------	-------------------------	-------------------------	------------------------

Uyuşturucu madde ve bağımlılık ile ilgili haberlere en çok nerede rastlıyorsunuz	Televizyon ()	Sosyal medya ()	Radyo ()	Gazete ve dergi ()	Haber siteleri ve forumlar ()	Diğer ()
--	-------------------	---------------------	--------------	------------------------	-----------------------------------	--------------

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Kişinin 15 psikolojik sorunları uyuşturucuya başlamasında etkilidir.					
Kullanıcılar genellikle sorunlu çocukluk geçirmişlerdir					
Uyuşturucu kullanımı hali hazırdaki kişilik bozukluklarının daha da kötüleşmesine neden olmaktadır.					
Kişinin aile yapısı uyuşturucuya başlamasında etkilidir.					

Ek 10.

Maddeye Yönelik Toplumsal Bakış Ölçeği İzni

20Aug,13:24

<20202610@std.neu.edu.tr>

Fri,

to hakkiplt

Sayın Hakkı POLAT Hocam,

İsmim İbrahim Çağlar DURMAZ. Yakın Doğu Üniversite klinik psikoloji yüksek lisans

programı öğrencisiyim.

Geliştiricisi olduğunuz "Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Ölçeğini"ni çalışmamda kullanabilmek için izninizi istirham ederim.

Saygılarımla

İbrahim Çağlar DURMAZ

Aug, 09:39

Hakkı Polat Mon, 23

to me

Merhabalar.

Ölçeğimizi tabiki kullanabilirsiniz. Ölçekle ilgili sormak istediğiniz bir konu olursa yardımcı olmaya da çalışırım.

Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim

Saygılarımla

Ek 11.**Katılımcı Bilgilendirme Formu****KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU**

Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ve Bağlanma Stilleri, Sıkıntıya Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi başlığı altındaki çalışmama katıldığınız için teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın hedefini ve amaçlarını açıklayan aşağıdaki metni lütfen okuyunuz. Sorunuz olması halinde araştırmacıya iletiniz. Planlanan bu araştırmada bireyin madde hakkındaki farkındalığını ve ebeveyn tutumları, sıkıntıya dayanma ile öz duyarlık seviyesi arasındaki yordama gücünü test etmektedir. Daha önce bu konu hakkında yapılan araştırmalar ebeveyn tutumları ve sıkıntıya dayanma seviyeleri göz ardı edilerek bağımlı bireylerle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada alan yazında bu eksikliğin giderilmesi için bu yönde genişletilmiştir.

Çalışmada tarafınıza iletilen ölçüm araçlarını doldurduktan sonra kendinizde herhangi bir sıkıntı ya da rahatsızlık hissediyorsanız 0506 865 72 97 numaralı telefonu arayarak bizlere ulaşabilirsiniz.

Çalışmama katılmanızdan ve vermiş olduğunuz katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Saygılarımla

İbrahim Çağlar DURMAZ

20202610@std.neu.edu.tr

05068657297

Ek 12.

Bilgilendirilmiş Onam Formu

**YAKINDOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ETİK KURULU BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

ÇALIŞMANIN ADI

Madde Bağımlılığına Bakışın Değerlendirilmesi ve Bağlanma Stilleri, Sıkıntıya

Dayanma ve Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Değerli katılımcı, Bu formun amacı araştırma hakkında sizi bilgilendirmek ve sizin araştırmaya dahil olmanız ile ilgili rıza almaktır. Araştırmaya dahil olmaya karar vermeden önce aşağıda belirtilen araştırma hakkındaki bilgileri okuyunuz. Herhangi bir sorunuz olması durumunda adı geçen araştırmacıyla iletişim kurabilirsiniz. Yukarıda adı yazılı araştırma İbrahim Çağlar DURMAZ tarafından Yrd. Doç. Dr. Ezgi ULU gözetiminde yapılmaktadır. Çalışmanın amacı bireyin maddeye yönelik toplumsal bakışını ve yordayıcılarını incelemektir. Çalışma en fazla 20 dakikanızı alacaktır. Çalışma gönüllü katılımcılarla yürütülmektedir. Katılımınız zorunlu değildir. Çalışmadaki gönüllülüğünüzü istediğiniz zaman bir sebep göstermeksizin sonlandırabilirsiniz. Çekilmeniz durumunda tarafınıza herhangi bir yaptırım uygulanmayacak ve bilgileriniz imha edilecektir. Bu formun bir kopyası da tarafınıza verilecektir. Çalışmaya dahil olmanız durumunda bilgileriniz ve verileriniz ayrı yerlerde muhafaza edilecektir.

ÇALIŞMAYA KATILIM ONAYI

Yukarıda bilgisi verilen araştırmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi rızamla katılmayı onaylıyorum ()

Araştırma hakkında verilen bilgileri okuyup anladığımı ve soru sorma hakkımın saklı kaldığını biliyorum. ()

Çalışmayı istediğim zaman, bir sebep göstermeksizin bırakabilme hakkım olduğunu biliyorum. ()

**DANIŞMANIN
ARAŞTIRMACININ:**

**ADI VE SOYADI
SOYADI**

Yrd. Doç. Dr. Ezgi ULU
DURMAZ

E-MAİL

ezgi.ul@neu.edu.tr
20202610@std.neu.edu.tr

ADI VE

İbrahim Çağlar

E-MAİL

İMZA:

İMZA:

**KATILIMCININ
ADI VE SOYADI:**

İMZA:

Ek 13.**Etik Kurul Onayı**

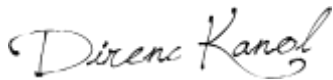
07.10.2021

Sayın İbrahim Çağlar Durmaz

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2021/1102 proje numaralı ve **“Bağlanma Stilleri ve Sıkıntıya Dayanma İle Madde Bağımlılığına Toplumsal Bakış Arasındaki İlişkide Öz Duyarlılığın Rolü”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.

Ek 14.**Özgeçmiş****Özgeçmiş**

İbrahim Çağlar Durmaz 1997 Isparta doğumludur. Çeşitli okullarda okuduktan sonra 2016 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi psikoloji bölümü kazanmış 2020 yılında şeref öğrencisi olarak mezun olmuştur. Hemen ardından Yakın Doğu Üniversitesinde klinik psikoloji yüksek lisans programına başlamıştır. Ders dönemini 3.11 genel ortalama ile bitirmiş ve ders döneminde MMPI ve çeşitli psikometrik test eğitimleri almıştır. Sonrasında NAADAC bağımlılık terapisi eğitimi ve çift terapisi eğitimlerini de tamamlamıştır. Şuan aktif olarak danışan görmekte ve eğitimlerine devam etmektedir.

Ek 15.

Benzerlik Raporu

İbrahim Durmaz Tez

ORJİNALLİK RAPORU

% **11**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **10**
İNTERNET KAYNAKLARI

% **3**
YAYINLAR

% **7**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	%3
2	Submitted to Eastern Mediterranean University Öğrenci Ödevi	%2
3	toad.halileksi.net İnternet Kaynağı	%2
4	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
5	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	Submitted to Yakın Doğu Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1
7	Submitted to European University of Lefke Öğrenci Ödevi	<%1
8	2019.pdrkongreleri.org İnternet Kaynağı	<%1
9	Submitted to Cyprus International University Öğrenci Ödevi	<%1